

Nr.55 • Mei 1995

Klasse

Maandblad voor Onderwijs in Vlaanderen

**De loopbaan
van de leraar**

KLASSE

Maandblad voor Onderwijs
in Vlaanderen
Uitgegeven door het Ministerie
van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs

Nr.55 • Mei 1995

Hoofdredacteur
Leo Bormans
Produktcoördinator
Diana De Caluwé
Redactie
Patrick De Busscher
Gaby De Moor
Jan T'Sas
Secretariaat
Anny Lecocq

*KLASSE wordt gemaakt door een
autonome redactie.*

Foto's: Luc Daelemans
Cartoons: Dirk Vercampt
Prepress: Artefact

Verantwoordelijke uitgever
Georges Monard

Abonnement (10x per jaar): 600 fr.
Gunsttarief (studenten, enz.): 300 fr.
Alle Vlaamse leerkrachten, PMS-
medewerkers enz. (van elk net en van
elk niveau) krijgen KLASSE gratis.
Adreswijzigingen uitsluitend regelen via
de eigen schooladministratie.

KLASSE, Koningsstraat 138, 1000 Brussel
Tel. redactie 02-211 46 60
Tel. coördinatie 02-211 46 58
Tel. abonnementen 02-211 46 62
Tel. publiciteit 02-211 46 58
Telefax 02-211 46 61

IN DE BEPERKING

We zijn tuk op post. Maar we willen ook geen valse verwachtingen creëren. Elke maand beschikken we slechts over een beperkt aantal bladzijden. Hoe zinvol uw brieven, initiatieven en voorstellen ook zijn: slechts een heel klein gedeelte haalt een publicatie in KLASSE. Met de lezersbrieven alleen al zouden we telkens een volledig nummer kunnen vullen. U begrijpt dat dit onmogelijk is. En de wachtlijst van voorstellen is lang. We gebruiken uw informatie wel als een permanente voedingsbodemp voor de ideeën die in KLASSE aan bod komen. Maar dat had u al wel gemerkt. Daarom vinden we het ook zo belangrijk dat u ons blijft schrijven over de wereld die u en ons boeit: onderwijs. U staat er niet alleen voor: 150.000 collega's maken de opdracht elke dag waar voor meer dan één miljoen leerlingen. KLASSE is graag de draaischijf om ideeën uit te wisselen en om dat onderwijs steeds beter te maken. Maar al uw verwachtingen inlossen, lukt ook ons niet. Ondertussen maken we van die nood maar een deugd: in de beperking toont zich, net als in de klas en elders, de meester.

IN DIT NUMMER

Elke leraar heeft zijn eigen verhaal. p.4 -11.

**24-25
Conflict op school**

Ruzie tussen leerlingen. Onenigheid in de klas. Misverstanden met collega's. Beschuldigingen van ouders. Hoe lost u conflicten op?

**26-27
Kopvoeters of hele mannetjes**

Een procesgericht kindvolgsysteem maakt het mogelijk kleuters met problemen vroegtijdig op te sporen en beter te begeleiden.

Icarus en Mickey Mouse. p. 30-31.

En ook...

- **Klasse-Idee.** Een gratis daguitstap naar de Limburgse Maaskant. Maar ook gratis posters, brochures, toegangskaarten... 't is maar een idee. p. 15-22.
- **Signaal.** Over teleteaching en linkshandigen. p. 33.
- **De Infolijn.** Teksten waaraan vragen vooraf gaan. p. 34.
- We vroegen vorige keer kritische lezers voor het leescomité en hadden er een dertigtal verwacht. Het werden er meer dan duizend. Zie p. 22.

4-11

De loopbaan van de leraar

Elke leraar maakt in zijn loopbaan een kritische ervaring mee die de rest van zijn denken en doen sterk bepaalt. Een VIZIER over de sleutelervaringen van leraars en de eigen kijk op hun loopbaan.

**12-14
Journaal**

Wat zien externe deskundigen als ze het Gemeenschapsonderwijs doorlichten? En nog twee andere bladzijden vol onderwijsnieuws. Niets gemist?

Kinderen beter volgen. p. 26-27.

28-29

Meer dan solo slim

Zo'n 3000 leraars zetten hun talent in voor het Deeltijds Kunstonderwijs: beeld, muziek, woord en dans. Sinds de herstructurering zijn de partituren daar lichtjes herschreven.

30-31

Een klas met vleugels

Hoe een klas plots vleugels krijgt, ontdekt een verslaggever van KLASSE als verstekeling bij een internationaal werkbezoek aan scholen in Griekenland.

De loopbaan van de leraar

VIZIER

Iedere leraar loopt zijn eigen baan. Sommigen lopen hard van stapel en riskeren een valse start. Anderen wachten af of geven op. Veel leraars proberen hun inspanningen evenwichtig te spreiden over de marathon van hun levensweg. Maar dat is niet eenvoudig.

Wie de leraar wil begrijpen, moet luisteren naar zijn eigen verhaal. Dat deed *Dr. Geert Kelchtermans* (KUL) met de studie van de professionele ontwikkeling van leerkrachten vanuit biografisch perspectief. Daarvoor heeft hij zo'n honderd uren diepte-interviews met onderwijzers en observaties van hun handelen in de klas uitgetikt, gecodeerd en geanalyseerd. Uit elk verhaal komt een mens van vlees en bloed naar voren. Er zijn ook opvallende overeenkomsten.

Sleutelervaring

Zo maakt elke leerkracht in zijn loopbaan blijkbaar een kritische ervaring mee die de rest van zijn denken en doen in positieve of negatieve zin bepaalt. *Luc* zet zich bijvoorbeeld af tegen elke vernieuwing. Wie hem laat vertellen over de eerste jaren van zijn loopbaan, begrijpt waarom. Andere leerkrachten maken een sleutelervaring mee als ze in een nieuwe school belanden, botsen met een leerling of zelf kinderen krijgen.

De meeste leraars voelen zich erg kwetsbaar in hun beroep. Ze hebben enkel hun *ervaring* om op terug te vallen, maar wie zegt u of ze «goed» bezig zijn? Toch lopen ze voortdurend in de kijker: van leerlingen, ouders, directie, collega's en de rest van de samenleving. Het oordeel van anderen bepaalt in grote mate het beeld dat ze van zichzelf en hun beroep hebben. Ze hebben het gevoel dat ze zichzelf voortdurend tegenover alles en iedereen moeten verantwoorden.

Een constante blijkt dan ook het zoeken naar houvast bij wat er is, naar evenwicht en *status-quo*. Vandaar vaak zeer sceptische reacties of weerstand tegenover alles wat naar verandering en vernieuwing ruikt. Daar wil de leerkracht maar mee meedoen als hij er het concrete nut van inziet voor zijn dagelijkse klaspraktijk. Geen sprong in het duister, niet verder springen dan de stok lang is.

Eigen bril

Iedere leraar maakt een persoonlijke professionele ontwikkeling door. Wie daarin inzicht wil krijgen, moet doordringen tot het persoonlijk interpretatiekader («*de bril*») waarmee de leraar zichzelf en zijn beroep bekijkt. Dit is een vrij nieuwe invalshoek voor onderzoekers: *giving teachers voice*. Niet de loopbaan staat centraal maar de betekenis die de betrokkenen er zelf aan geven. Hun zelfbeeld, motivatie, taakopvatting en toekomstperspectief spelen een grote rol in het concrete onderwijs van elke dag. Met dit VIZIER leggen we daarvoor de loper uit. ■

In het persoonlijk verhaal en de individuele beleving van elke leerkracht duikt altijd een *sleutelervaring* op waarnaar hij verwijst om zijn visie op de job en op de relatie met leerlingen te verklaren. Die ligt voor iedereen anders. Het gaat om fasen, incidenten of personen die voor hem een keerpunt betekenen in zijn loopbaan en die zijn verdere professionele ontwikkeling sterk beïnvloeden. Ze hebben allemaal te maken met onzekerheid, uitdaging en twijfel. Sterke emoties dus.

Kritische fasen

«Die interim zal ik nooit vergeten», zegt Kurt. «Ik stond nog niet lang in het onderwijs en was blij met elke interim. Gelukkig duurde die ene maar acht dagen. Als ik veertien dagen in die school had moeten blijven, was ik waarschijnlijk geen leraar meer. Zo stak mij dat daar tegen. Ongelooflijk. Bandwerk en een totaal verziekte sfeer. Ik was blij dat het gedaan was.»

Vooraf tijdens de opleiding en de eerste jaren in de praktijk maken veel leerkrachten een kritische fase mee. Het is immers juist in die periode dat een leerkracht succeservaringen nodig heeft om enig zelfvertrouwen te ontwikkelen. Maar er zijn nog andere indringende momenten waarop de leerkracht zich ervan bewust wordt dat bepaalde aspecten van zijn aanpak niet haalbaar of zelfs niet wenselijk zijn. In deze periodes wordt hij op een dwingende manier aangezet tot bezinning over wat hij aan het doen is.

Het kan om een *gedwongen verandering* gaan, bijvoorbeeld een fusie, overplaatsing, reëffectatie of een gefnuikte loopbaan als taakleerkracht. De context van zijn werk verandert daardoor ingrijpend en hij wordt gedwongen zich daaraan aan te passen. «Ik had al mijn energie gestoken in dat taaklerarschap», vertelt Leo. «En plots besliste de pastoor dat ik dat niet meer moest doen. Dat heeft mijn bezieling geknakt.» Leo voelt zich niet thuis in zijn nieuw klaslokaal («De kleuren alleen al!») en begint samen

Iedere leerkracht maakt in zijn loopbaan iets mee dat voor hem zo belangrijk is dat het zijn manier van denken over zijn job sterk bepaalt. Voor buitenstaanders mogen

Een

horde te hoog

dat banale of onbeduidende voorvallen lijken, voor de leerkracht bepalen ze vaak zijn hele manier van doen op school. Ze herinneren zich die periodes, incidenten of personen nog haarscherp, ook al is het voorval lang geleden: «Ik hoor het hem nog zeggen», «Ik zie haar nog staan», «Dat zal ik nooit vergeten». Het belang van die ene horde.

met enkele vrienden de muren en de plafonds te herschilderen: frisse kleuren, wolkjes en regenbogen. Maar twee jaar later moet hij er opnieuw uit. Hij voelt zich niet meer *thuis* in zijn beroep. Voor buitenstaanders misschien banale voorvalletjes maar voor de beroepsmotivatie van de betrokken leerkracht op dat moment van groot belang.

Een andere belangrijke kritische fase is het ouderschap en de opvoeding van de eigen kinderen. De leerkracht wordt geconfronteerd met onvermoede gevolgen van zijn professioneel handelen, doordat hij de invloed ervan bij zijn eigen zoon of dochter vaststelt. Zijn kinderen houden hem een *spiegel* voor waarin hij zichzelf bezig ziet. Zeker als ze ook echt in zijn eigen klas belanden. «Daar ben ik een paar weken niet goed van geweest», zegt Kris. «In het begin behandelde ik mijn dochter in de klas veel te streng. Nu probeer ik in elk kind mijn eigen dochter te zien en te reageren als een bekommerde vader, die

voor zijn kinderen het beste wil.» Ook uit buitenlands onderzoek blijkt dat van de familiale gebeurtenissen met de grootste invloed op het professioneel gedrag van de leerkracht het *hebben van eigen kinderen* het hoogst scoort: 38 %. Daarna volgen de *relatie met de partner* (35 %) en de *schoolresultaten van de eigen kinderen* (14 %).

Ten slotte is voor sommige leerkrachten ook de ervaring van een *fysieke inzinking* een keerpunt. Zo geraakte Miel na vijftien jaar klaspraktijk flink overspannen. Hij joeg zich op in de speelvogels van de klas, kreeg rugklachten en last van nierstenen. Deze fysiek moeizame periode betekende voor hem een grondige bezinning op zijn aanpak in de klas. Hij moest leren zijn energie beter te doseren en zijn persoonlijke betrokkenheid bij het onderwijzen te relativeren door te beseffen dat er, naast zijn eigen onderwijsgedrag, meerdere factoren de resultaten van de leerlingen bepalen.

Kritische incidenten

Waar we tot nu toe de klemtoon legden op een bepaalde periode, gaat het bij kritische incidenten om specifieke voorvallen of gebeurtenissen. De meeste daarvan hebben te maken met gebeurtenissen die ertoe leiden dat leerkrachten gaan twijfelen aan hun *professionele bekwaamheid*. Hun zelfbeeld en zelfwaardegevoel als leerkracht blijken dan plots niet langer vanzelfsprekend.

«Ik zie die Mark S. nog goed voor mij zitten», vertelt Kurt. «Ik had nog nooit echt moeilijke leerlingen gehad, maar dat was me er eentje. Op een bepaald ogenblik gooit die met zijn pennezak naar mijn hoofd. Ik was woedend en ik zou hem zijn lesje wel eens leren. Maar die repressieve aanpak werkte niet.» Het incident met Mark bepaalde zijn verdere omgang met leerlingen.

Niet als het conflict van Nicole met een moeder die haar dochter niet wilde laten deelnemen aan de kantonale proefwerken omdat zij niet het volledige oefenboek van rekenen had afgewerkt. Daar had ze goede redenen voor, maar toen de moeder er ook nog de inspectie en het ministerie bijhaalde, voelde ze zich in haar zelfvertrouwen als leerkracht sterk geraakt. Een breekpunt.

Andere leerkrachten maken een incident mee

waardoor ze plots beseffen dat hun opvatting over het sociale prestige van hun beroep niet algemeen gedeeld wordt. Zo werd een leerling die net uit de schoolbus was gestapt, aangereden door een auto. Hij had gelukkig geen ernstige verwondingen maar wat de begeleidende leerkracht vooral schokte was de vijandigheid, de negatieve houding van de omstaanders en later ook van de magistraten op het vredege-recht. Die misprijzende houding tegenover een leraar had hij voordien nooit ervaren. Hij voelde zich altijd fier op zijn beroep. De nasleep van het ongeval dwong hem om zijn eigen inschatting van het maatschappelijk prestige van zijn beroep te corrigeren.

Dat moest ook de leerkracht doen die tijdens zijn legerdienst analfabete rekruten mocht leren lezen en schrijven. Hij was trots op zijn pas behaalde diploma en voelde ook de waardering van die jongens. Maar bij zijn superieuren gaf zijn diploma alleen maar aanleiding tot misprijzen en zelfs pesterijen. De officieren lieten zich erg laatdunkend uit over «de heertjes met hun drie maanden vakantie». Door die confrontatie moest hij de visie die hij had op zijn eigen beroep meteen corrigeren.

Een derde mogelijk kritisch incident is voor veel leerkrachten het overlijden van geliefde personen. Dat zijn vaak de ouders of andere familieleden. Kris verloor in korte tijd zijn vader en zijn broer. «Dat heeft me geleerd veel te relativëren», zegt hij, «meer tijd te maken voor mensen en ook meer zaken uit handen te geven aan anderen, in plaats van alles zelf te willen doen. Je moet nú leven, niet morgen, want het leven stelt niks voor».

Nicole had een ongeneeslijk zieke leerling in de klas. Ze hield stevig contact met het meisje. De hele klas schreef brieven, enz. Uiteindelijk overleed het meisje enkele uren na het bezoek van Nicole. Haar moeder zei dat haar dochter «op haar gewacht had om dood te gaan». Die ervaring was voor Nicole een bevestiging van de waarde die ze hecht aan een goede relatie met de leerlingen. Het zorgde ook voor een verschuiving in haar denken: «Tot dan toe zag ik mij vooral als de grote vriendin van mijn leerlingen. Nu reageer ik veeleer als moeder.»

De concrete impact van dit soort situaties op het professioneel handelen is moeilijk aan te geven. Maar in het onderzoek komen de leerkrachten er

meestal zelf mee op de proppen. Meestal leiden ze tot een relativering van de plaats die het beroepsleven in hun eigen levensproject inneemt.

Kritische personen

Vier soorten ontmoetingen met mensen blijken een referentiepunt te vormen in de loopbaanverhalen van leerkrachten. Ze kunnen zowel positief als negatief zijn. Kritische personen kunnen zowel de reactie «zo wil ik ook zijn» oproepen als de wens «zo wil ik nooit worden».

Op de eerste plaats staan personen die invloed hebben op de ontplooiingskansen van de leerkracht als persoon. Dat zijn dikwijls leerkrachten die hij zelf heeft gehad in de basisschool, het secundair onderwijs of de lerarenopleiding. De positieve figuren stimuleren hem, ontwikkelen nieuwe interesses en strekken tot voorbeeld in zijn eigen omgang met leerlingen. De negatieve hebben uiteraard precies het omgekeerde effect.

Heel wat leerkrachten hebben ouders of andere familieleden die zelf ook in het onderwijs staan. Dikwijls zijn dat belangrijke referentiefiguren voor hun sociaal prestige. Ze keken er naar op en dat was een belangrijke factor in hun ontwikkelend professioneel zelfverstaan. Dat het prestige in de huidige maatschappij lager ligt, is daarbij dikwijls een probleem.

Een derde groep personen ontleent kritisch karakter aan hun pedagogisch-didactische deskundigheid. Het gaat hierbij vaak om een bekende schooldirecteur. «Mijn eerste directeur was een kei op pedagogisch vlak», zegt Marcel. «Daar kon je werkelijk voor alles bij terecht. Hij wist niet alleen een oplossing, maar werkte die ook nog stapsgewijs uit in een uitvoerig en gedetailleerd advies. Naar zo iemand keken wij echt op.»

Andere leerkrachten verwijzen naar een collega van wie ze veel hebben opgestoken over didactische methodes, foutenanalyse, remediëring, enz.

Ten slotte worden ook nog een aantal kritische personen genoemd omwille van hun relationele vaardigheden. Dat zijn vaak schooldirecteurs uit het begin van de loopbaan. Zij worden vooral gewaardeerd als ze erin slagen een rustige werksituatie te scheppen waarin je als beginnende leerkracht vertrouwen krijgt en gestimuleerd wordt om een eigen aanpak in de klas te ontwikkelen. Soms is de houding tegenover de directie een mengsel van respect en afkeer: «Op opvoedkundig gebied héél bekwaam, maar met mensen omgaan kan hij niet».

Soms vinden leerkrachten ook steun bij een partner die in het onderwijs staat. «Mijn vrouw hecht veel waarde aan een goede vertrouwensrelatie met haar leerlingen», zegt Miel. «Wij zitten op dezelfde golflengte. Ervaringen kunnen uitwisselen en elkaar steunen in moeilijke periodes, dat is erg belangrijk geweest in de ontwikkeling van een professionele aanpak.»

In internationaal onderzoek is ook sprake van zogeheten *counter incidents*. Dat zijn gebeurtenissen waarin de leerkracht ervaart dat hij bepaalde moeilijkheden of bedreigingen (die hem vaak duidelijk geworden zijn in kritische fasen of incidenten) overwonnen heeft. Zo herinnert Luc zich een uitstekende relatie met een inspecteur die regelmatig op bezoek kwam en hem moed en raad gaf op een zachtmoedige manier. «Ook dat zijn contacten die je nooit vergeet», zegt hij. ■

«Veertien dagen in die school en ik was waarschijnlijk geen leraar meer.»

Iedere leraar maakt een kritische ervaring mee die zijn verdere denken en doen bepaalt.

Leraars voelen zichzelf erg kwetsbaar in hun beroep. Ze zijn voortdurend overgeleverd aan het oordeel van anderen en hebben de indruk dat ze zich voor alles moeten kunnen verantwoorden. Het belangrijkste streven in hun loopbaan blijkt dan ook een permanent zoeken naar houvast en het behouden van het status-quo. Al heeft elke leraar zijn eigen verhaal.

«Ik durfde in het begin niet eens zeggen dat ik naar *de normaalschool* ging», zegt een onderwijzer in het onderzoek. «Het was precies of je abnormaal was als je naar een normaalschool ging. Ik wist niet eens wat die naam betekende. Ik ben eigenlijk naar die school gegaan zonder goed te beseffen waaraan ik begon.»

Voor de meeste onderwijzers die aan het onderzoek deelnamen, is hun studiekeuze geen bewuste, weloverwogen, persoonlijke beslissing geweest. Meestal beslisten de ouders. Maar ook de publieke opinie en toevallige omstandigheden speelden een rol bij de studiekeuze. De meesten hadden geen duidelijk beeld van wat de opleiding inhield voor ze eraan begonnen.

De vaststelling dat de keuze voor het leerkrachtenberoep niet altijd erg bewust gebeurt, vinden we ook in internationaal onderzoek (*Hirsch, 1990*) voor leerkrachten secundair onderwijs. Voor de motieven van hun beroepskeuze verwijzen ze naar de invloed van anderen (57%), naar een natuurlijke neiging tot het beroep (37%) en naar een passieve keuze omwille van specifieke omstandigheden (35%).

Overleven

Aan hun opleiding houden de meeste leerkrachten gemengde herinneringen over. Zijn die overwe-

Toch is deze fase niet per definitie moeilijk of pijnlijk. Centraal staat de *exploratie*. Daarin zit een element van overleven maar ook van ontdekken. Sommige leerkrachten leren in die periode veel verschillende scholen kennen. Dit kan leerrijk zijn om hun eigen stijl als leerkracht duidelijker af te bakenen, maar meestal ervaren ze die uiteenlopende situaties toch als «ik stond erbij en ik keek ernaar». Uit de anecdotes die ze daarover bij de reconstructie van hun loopbaan vertellen, blijkt vooral verbazing, zelfs verbijstering over de (wan)toestanden die ze aantreffen. Het gaat dan over chaotische klaslokalen, leerkrachten die niet of nauwelijks les gaven of zich op school uitsluitend met hun hobby bezighielden, over partijpolitiek en conflicten in het leraarslokaal.

Lesgeven een feest

In de beleving van de eerste jaren in de praktijk komen drie belangrijke thema's voor: de typische problemen van beginnende leerkrachten, de aard van de professionele relaties op school en de mate waarin men succeservaringen meemaakt. Die thema's bekijken we wat naderbij, want deze zogeheten *inductiefase* is van groot belang voor de professionele ontwikkeling van elke leraar.

Typisch voor de beginnende onderwijzer is de vrees verantwoordelijk gesteld te worden voor de studieresultaten van de leerlingen: «Wat gaan ze hier zeggen als die en die leerling op het einde van het jaar nog

niets kunnen?». Vooral de aanpak van zwakke leerlingen veroorzaakt kopzorgen. Daarnaast probeert iedereen op zijn eigen manier zijn gezag te vestigen. De mate waarin dat lukt, bepaalt voor een groot stuk de beroepsbeleving van de leraar. Goede relaties met de leerlingen werken immers bevestigend en ondersteunend. Zij compenseren ook eventueel de gebrekkige infrastructuur of vertroebelde relaties met directie en collega's.

De professionele relaties zijn op dat ogenblik van groot belang. Iedereen herinnert zich nog heel goed de mate waarin hij tijdens de beginjaren geaccepteerd werd door directie en collega's. Op veel scholen heerst er bijvoorbeeld wel een positieve, kameraadschappelijke sfeer (met voetbaltornooien, uitstappen, enz.). Maar dikwijls zijn in zo'n sfeer onderwerpen in verband met het onderwijzen zelf min of meer taboe. Dat heeft ook een negatieve invloed op de leerkrachten. Je hebt dan wel het gevoel dat je geaccepteerd wordt, maar bij problemen in de klas sta je er des te sterker alleen voor. Bij vlotte relaties is lesgeven een feest. «Toen ik mijn eerste wedde kreeg, dacht ik: nu heb ik mij een

Een leraar is

Leraars steunen vooral op ervaring: een zwakke basis om je te verweren als je aangevalen wordt.

kwetsbaar

gend negatief, dan blijft die ervaring relatief sterke invloed uitoefenen op hun verdere loopbaan. Er zijn ook onderwijzers die na hun studie nog wilden voortstuderen maar dat niet konden of mochten. Ook die gefnuikte studieplannen blijven voelbaar in de beleving van de rest van hun loopbaan.

De eerste jaren in de praktijk zorgen vaak voor een praktijkschok. De klaswerkelijkheid blijkt erg te verschillen van de proeflessen en de opleiding,

maand goed geamuseerd en daar word ik ook nog voor betaald!», zegt Marcel. Maar het kan ook heel anders uitdraaien: wantrouwen, geen of te veel discipline op school, voortdurende controle, collega's die geen creativiteit dulden, het achterwege blijven van enige steun...

Om je professioneel deskundig te kunnen voelen moet je in deze periode succes kunnen ervaren. Zeker als je al met slechte ervaringen uit de opleiding

zit. «Het gevaar zit erin dat je je door anderen laat meeslepen», zegt Luc. «Je moet je eigen lijn ontdekken en je niet laten overdonderen.» Steun van collega's is op dit vlak voor de meeste leraars doorslaggevend. Als ze die krijgen, is het pad geëffend. Als die ontbreekt, duiken nieuwe problemen op.

Vast benoemd

Het belangrijkste steunpunt en houvast in de loopbaan van de leerkracht is zijn vaste **benoeming**. Voor sommigen komt die er vrij snel. Anderen moeten er in de grootste onzekerheid vele lange jaren op wachten.

GEERT KELCHTERMANS (KUL): «Voor alle leerkrachten met wie ik heb gepraat, was die vaste benoeming echt een belangrijk moment. De eerste jaren in de praktijk worden gedomineerd door de behoefte aan een stabiele werksituatie en een gevoel van professionele deskundigheid. De vaste benoeming geeft hen beide: een definitieve werksituatie en een erkenning van de beroepsdeskundigheid door anderen. Leerkrachten voelen zich heel kwetsbaar. Veel van hun *know-how* hebben ze niet uit hun boeken gehaald. Dat is *ervaringskennis*. Zoiets werkt heel goed in de praktijk, maar het is een zwakke basis om je te verweren als je aangevallen wordt. Ouders, leerlingen, directie, inspectie, collega's, inrichtende macht,... allemaal mensen voor wie leraars zich moeten verantwoorden. Het is dan ook normaal dat leerkrachten zoeken naar een houvast. De vaste benoeming is zo'n eerste en belangrijk steunpunt. Maar ook in de rest van hun loopbaan domineert dit streven naar een *status-quo*: vasthouden aan wat er is. Vanuit hun kwetsbaarheid hebben leraars zich bijna professioneel gespecialiseerd in het afhouden van vernieuwingen. Wie iets in het onderwijs wil veranderen, zal bijna individueel aan elke leraar moeten laten aanvoelen dat de dagelijkse onderwijspraktijk er beter van wordt. Anders doet hij niet mee.»

Deze vaststelling blijkt vrij universeel. In internationaal onderzoek van *Huberman* zien we bijvoorbeeld dat ze niet alleen opgaat voor onderwijzers, maar ook voor leerkrachten secundair onderwijs. Al zou je kunnen verwachten dat zij meer mogelijkheden hebben om een andere loopbaan te kiezen buiten het onderwijs of om andere taken op zich te nemen binnen de school.

Paralleloopbaan

Na de vaste benoeming is er bij de helft van de onderwijzers in het onderzoek geen sprake meer van *loopbaandynamiek*: geen veranderingen van school, leerjaar of functie.

Bij de andere helft was die er wel, maar voor een groot gedeelte niet uit eigen wil (door een fusie van scholen bijvoorbeeld). Slechts enkele leerkrachten hebben tijdens hun loopbaan zelf initiatieven tot verandering genomen en kozen voor andere functies of leerjaren in hun school. Ze volgden een speciale opleiding, ontwikkelden nieuw didactisch materiaal, werden taakleerkracht of navormer. Niemand heeft de ambitie om schoolhoofd te worden. Daar zien ze vooral de nadelen van in: «mensen met slecht betaalde overuren».

Opvallend is wel dat bijna alle leerkrachten die bij het onderzoek betrokken zijn, naast hun eigenlijke beroepsloopbaan nog een parallelloopbaan ontwikkelen. Voor de meeste vrouwen komt dit neer op de gezinstaken als moeder. De meeste mannen storten

zich op vrijetijdsactiviteiten waarin ze veel tijd en energie stoppen: bestuurslid van een vereniging, tuinieren, drummer in een orkest, enz. Uit ander onderzoek (*Depaepe, 1992*) blijkt dat één op de twaalf leerkrachten iets bijverdient door te schrijven. Zo'n 3 % is medewerker van een krant of weekblad en 5,4 % is auteur van letterkundige werken.

Voor de helft van de betrokkenen is het ontbreken van enige loopbaandynamiek juist een positieve werkvoorwaarde. Stabiliteit in hun werksituatie en het voldoende routinematig beheersen van hun taak als leraar zijn een belangrijke prioriteit omdat ze op die manier voldoende tijd en energie overhouden voor andere activiteiten: het gezin, de zorg voor familieleden, vrijetijdsverenigingen, enz.

Bij de leerkrachten die door externe omstandigheden veranderingen in hun loopbaan ondergingen, zorgt dat vaak voor een negatief gevoel. Ze moeten het vertrouwde opgeven, voelen zich overgeleverd aan anderen en verliezen de greep op hun eigen situatie. Zegt MONIEK: «Ik vind het nog altijd een boeiend beroep, maar tegenwoordig moet je het toch wel echt graag doen om het vol te houden. Vroeger was de druk toch niet zo groot. Nu zijn er veel vergaderingen na schooltijd, men verwacht voortdurend vernieuwingen, meer samenwerking met collega's,... Ik zou dit beroep toch alleen maar aanraden als het echt een bewuste keuze is.»

Goede relaties

De vaststelling dat leerkrachten voor hun globale werkvoorwaarden streven naar het behoud van het status-quo, zegt niets over de kwaliteit van hun professioneel handelen in de klas.

GEERT KELCHTERMANS: «In de klas is er hoe dan ook sprake van dynamiek en aanpassingen. Zelfs als men elk jaar dezelfde handboeken en lesvoorbereidingen gebruikt, is er toch telkens die nieuwe groep leerlingen waarmee je een relatie moet opbouwen. Die interactie leidt onvermijdelijk tot verschillend gedrag. Bovendien zijn er ook steeds meer veranderingen op schoolniveau: nieuwe methodes, overleguren met collega's, samenwerking, enz. In elk geval wordt hier duidelijk dat iedereen *de vlakke loopbaan* anders beleeft en persoonlijk interpreteert. Wie daarover uitspraken wil doen, moet de individuele leerkracht recht doen en hem benaderen in zijn eigen context, vanuit zijn eigen verhaal.»

De onderzoekers stootten ten slotte in elk loopbaanverhaal op de grote rol van goede relaties («voorspraak») met de lokale onderwijsoverheden. Zeker voor het verwerven van een vaste benoeming. De benoeming en de snelheid waarmee dit gebeurt, blijkt dikwijls afhankelijk te zijn van de familiale relaties met leden van de inrichtende macht of van gepresteerde diensten in de lokale gemeenschap (jeugdwerk, parochiale inzet, koorleider, naschoolse sportactiviteiten, enz.). Zo kwam Nadine al lang in aanmerking voor een vaste benoeming, maar die kwam pas in orde nadat ze het onderwerp tijdens een familiefeest toevallig had aangesneden bij een inspecteur.

GEERT KELCHTERMANS: «De vanzelfsprekendheid waarmee de loopbaan wordt gezien als afhankelijk van goede relaties of van de goede wil van de lokale overheid, zegt veel over de kwetsbaarheid en afhankelijkheid die leerkrachten, zeker in het basis-onderwijs, ervaren.» ■

«**Vriendjespolitiek
hoort er nu een
maal bij.**»

Voor veel leerkrachten is hun werk nooit afgelopen. De grenzen tussen hun beroep en andere levensdomeinen zijn vervaagd. Ze rennen zich rot. De vraag of ze hun werk goed doen, beheerst hun denken maar waar kunnen ze terecht voor een eerlijk antwoord? Het zelfbeeld van leraars, tussen te veel en te weinig.

Ren je rot

Een belangrijke evolutie tijdens de loopbaan van de leraar is het groeiend besef dat zijn invloed beperkt is en dat hij zich dus niet volledig verantwoordelijk moet achten voor de resultaten van zijn leerlingen. Het komt er blijkbaar op aan een evenwicht te vinden tussen de eigen doelstellingen en verwachtingen van anderen enerzijds en de feitelijke beperktheid van de eigen invloed anderzijds.

GEERT KELCHTERMANS: «Het realistisch inschatten van de eigen invloed op de leerlingenresultaten is precies één van de meest essentiële, maar moeilijke opdrachten voor een leraar. Overschatting leidt tot onhaalbare doelen, ontgoocheling en eventueel demotivatie. Onderschatting leidt tot een negatief zelfwaardegevoel.»

Om na te gaan hoe leraars hun beroep bekijken,

onderzocht Kelchtermans tijdens de gestructureerde diepte-interviews en observaties in de klas hun zelfbeeld, zelfwaardegevoel, beroepsmotivatie, taakopvatting en toekomstperspectief. Overal steekt de drang naar evenwicht dominant de kop op.

Zelfbeeld: door anderen

Het is opvallend hoe sterk de invloed van anderen is in het beeld dat leerkrachten van zichzelf ontwikkelen: ouders, schoolhoofd, leerlingen, collega's. «De anderen zeggen wie je bent», stelt Luc. Daarmee verwoordt hij een belangrijke stelling die altijd impliciet aanwezig is als leerkrachten zichzelf moeten beschrijven. Alle elementen uit de zelfbeschrijvingen verwijzen bovendien naar *observeerbare* aspecten van het beroep: orde en stiptheid, voldoende tucht kunnen houden bij leerlingen, enz. Dat zijn juist zaken die zichtbaar en dus beoordeelbaar zijn door derden. Daarop voelt de leerkracht zich door buitenstaanders geëvalueerd, ook al vindt hij ze zelf minder belangrijk (klasinrichting, stilte in de rijen, enz.).

«Leraars leven in een aquarium», zegt J. Blase in zijn studie *The Everyday Perspective of Teachers*. Hun werk is altijd voor iedereen zichtbaar en iedereen heeft er zijn zeg over. Deze kwetsbare positie bepaalt voor een groot deel het zelfbeeld van de leraar.

Zelfwaarde: de leerlingen

De meeste leerkrachten in het onderzoek vertonen een overwegend *positief zelfwaardegevoel*. Ze vinden dus dat ze hun werk goed doen, al is het niet perfect. Belangrijk voor dat positief gevoel is net het kunnen relativiseren van de eigen onvolmaaktheid: «We leren nog elke dag bij», «In dit beroep kan je niet volmaakt zijn», «Met ouder worden steken we er misschien minder energie in maar we zijn ook wijzer», enz.

Bij sommigen blijft *de twijfel* overheersen. «Ik durf echt niet zeggen dat ik het goed doe», ant-

woordt Nadine. «Soms denk ik dat ik te streng en te ernstig ben. Dat weet ik van mezelf en dat zeggen de anderen ook van mij. Sommige leerlingen zijn bang van mij. Dat hoor ik dan van collega's.»

Een enkeling staat voor de klas met een *negatief zelfwaardegevoel*. «Ik heb altijd het gevoel dat anderen alles beter kunnen», zegt Nelly. «Daardoor heb ik altijd schrik. Dat komt ook door mijn schuchterheid.»

In de ontwikkeling van het zelfwaardegevoel spelen de leerlingen de grootste rol, zowel door hun studieresultaten als door de kwaliteit van hun relatie met de leerkracht. Het gevoel impact te hebben op hun leerproces en bij te dragen tot hun opvoeding en ontwikkeling, ligt aan de basis van de competentiegevoelens van de leerkracht. Zwakke of gedemotiveerde leerlingen een stap vooruit kunnen helpen, oudleerlingen die nog eens langs lopen, goede resultaten in hun verdere studie,... het zijn allemaal signalen voor de leerkracht om zich goed te voelen in zijn job.

Het is echter een mes dat aan twee kanten snijdt: de studieresultaten kunnen ook een constante druk

vormen (zeker als de directie ze bijvoorbeeld gebruikt om de leerkracht te beoordelen) en leerlingen kunnen ook onbeleefd, achterbaks en ongehoorzaam zijn. In zulke gevallen hebben de leerlingen ook een invloed op het zelfwaardegevoel, maar dan in negatieve zin.

Leerkrachten blijken ook bijzonder gevoelig voor waardering door ouders. Nochtans wordt hun invloed vaak negatief beleefd: ze stellen te hoge verwachtingen, bemoeien zich met alles en nog wat en durven zich nogal eens superieur opstellen tegenover de leerkracht.

Beroepsmotivatie: volhouden

Qua motivatie verloopt elke loopbaan anders. Bij sommigen daalt de motivatie met de jaren («Er zit geen uitdaging meer in», «Het beroep wordt elk jaar zwaarder», «Tegenwoordig word je voortdurend opgejaagd»).

Bij anderen blijft het vuur erin of wakkert het zelfs aan («Ik ben nog geen enkele dag met tegenzin gaan werken», «Mijn leerlingen mogen ze me niet afpakken», «Als je de verhalen uit de privé-sector hoort, mogen we zeker niet klagen»).

Sommigen blijven voorlopig gemotiveerd, maar vrezen dat ze dat niet tot het einde zullen kunnen volhouden.

Een belangrijk thema dat vooral bij de mannen regelmatig opduikt, is de maatschappelijke waardering voor het beroep. Zij stellen dat die sterk is gedaald en dat drukt op hun motivatie. Er is minder respect bij de leerlingen («Een deur open houden voor een leraar, dat bestaat niet meer. Ze zouden je nog liever de deur in je gezicht gooien. Dat moest je vroeger eens proberen.»). Maar ook de ouders uiten steeds meer kritiek en wentelen vaak hun eigen onmacht af op de leraar. Opnieuw blijkt hier de kwetsbaarheid van leerkrachten. In hun klas hebben ze weliswaar een zekere autonomie (en daar hechten ze ook veel belang aan), maar op school- en maatschappelijk niveau voelen ze zich soms miskend.

Het is opvallend hoe sterk de invloed van anderen is in het beeld dat leerkrachten van zichzelf ontwikkelen.

Taakopvatting: meer opvoeden

«Wat moet ik doen om een goede leerkracht te zijn?». Op die vraag heeft iedereen een eigen antwoord. Het verschilt zelfs doorheen de hele loopbaan en heeft te maken met de subjectieve beleving en eigen achtergrond van elke leerkracht. Zo stuurt Nadine nooit op eigen initiatief een leerling naar de taakleerkracht omdat ze bij haar eigen zoon gemerkt heeft dat hij het niet prettig vond om uit de groep te worden weggehaald. En Nelly ziet een samenwerking met het PMS niet zitten omdat ze daar ooit haar zoon hadden afgeraden ASO te volgen, terwijl hij later met succes een universitaire studie heeft gevolgd. Elke leraar heeft blijkbaar zijn eigen verhaal en het is goed daarnaar te luisteren om zijn handelen en denken te begrijpen.

Toch komen er in het onderzoek ook een aantal algemene ontwikkelingen naar voren.

GEERT KELCHTERMANS: «Een element in bijna alle

taakopvattingen is opnieuw de drang naar het behoud van het status quo, de wens om het gevonden evenwicht te behouden tussen beroepsengagement en een realistische inschatting van de eigen impact op de leerlingen. De leerkrachten maken deze keuze vooral om de job verder te kunnen blijven volhouden.»

Daarnaast stellen we bij de meeste leerkrachten ook een inhoudelijke verschuiving vast. Ze gaan met de jaren meer aandacht besteden aan hun opvoedende taak. Het besef dat onderwijzen heel wat meer is dan lesgeven, is voor velen een belangrijk keerpunt in hun loopbaan: «Echt oog en oor hebben voor de leerlingen en hun problemen, daar komt het op aan». Ze formuleren hun taakopvatting meestal in termen van hun omgangsvorm met leerlingen: vertrouwelijk, geduldig, soms als een vader of moeder. «Aan ouders meedelen dat hun kind wel nooit schitterende studieresultaten zal behalen, dat is zo erg als een dokter die hen moet meedelen dat hun kind kanker heeft», zegt een onderwijzer. «Dat zijn tranen, dat is miserie tot en met. Maar het hoort wel bij onze taak.»

Toekomstperspectief: vrees

Hoe kijken leerkrachten in het midden van hun loopbaan aan tegen de beroepsjaren die nog volgen? Sommigen hebben het gevoel volledig vast te zitten, anderen zien nog een open hemel voor zich. De meesten zitten ergens tussen die twee uitersten. Ook hier weer de meest voorkomende wens: de huidige situatie behouden, niet veranderen om te veranderen. Daarnaast duikt de angst voor moeilijkheden op: er komen meer kinderen met gedrags- en leerproblemen, minder gemotiveerde leerlingen, fusieperikelen, meer stress en drukte, misschien ook gezondheidsproblemen. De meesten zouden graag stoppen als ze hun werk niet goed meer kunnen doen of als hun zelfwaardegevoel als leerkracht negatief uitvalt. Maar ze vrezen dat dat niet zal kunnen.

Frustrerend

Leerkrachten beoordelen hun beroepsbeleving op verschillende vlakken. Het is voor de meesten dan ook bijzonder frustrerend dat de buitenwereld hen vaak uitsluitend beoordeelt op de studieresultaten van hun leerlingen. Die vormen immers maar één onderdeel van hun taakopvatting. Ze beseffen bovendien dat hun reële impact op die leerresultaten toch maar erg beperkt is.

Groot probleem bij het zoeken naar een gezond evenwicht is het feit dat de processen en beoogde eindresultaten in het onderwijs niet precies meetbaar zijn. Hierdoor kan de leerkracht de impact van zijn optreden niet precies aantonen, noch voor zichzelf, noch voor de buitenwereld. Dit maakt hem kwetsbaar voor de kritiek van anderen, want hij beschikt niet over harde argumenten om zich te verdedigen. De vragen «Doe ik genoeg?» en «Doe ik het goed?» kan hij moeilijk beantwoorden. Er blijft altijd een spanning tussen de verwachting van anderen en het besef van de eigen beperkte impact, tussen de persoonlijke ambitie en de moeilijkheid om de eigen invloed precies in te schatten. Zoeken naar evenwicht en omgaan met die spanning blijft voor leerkrachten een permanente opgave gedurende hun hele loopbaan. ■

De professionele ontwikkeling van leerkrachten basisonderwijs vanuit het biografisch perspectief (Studia Paedagogica volume 17) - Geert Kelchtermans - Leuven - 1994.

De volledige studie telt 395 blz. en kost 1100 fr. U kunt ze bestellen bij de Universitaire Pers in Leuven - Krakenstraat 3 - 3000 Leuven.

We hebben vijf exemplaren van de studie voor de kritische lezers die op dit VIZIER reageren. KLASSE (VIZIER) - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel.

Wie meer wil lezen over hoe leraars zichzelf zien, kan terecht in KLASSE 31 (januari 93): DE LERAAR VOOR DE SPIEGEL. Voor 50 fr. sturen we u dat VIZIER op. Overschrijven op rekening nr. 091-2223020-03 (Tijdschrift KLASSE - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel) met vermelding VIZIER 31

«Leraars leven in een aquarium.»

Niets gemist?

Volgend schooljaar blijft het **aanwendingspercentage** voor het voltijds secundair onderwijs ongewijzigd op 98 %. ■ De Vlaamse regering nam in 1990 een onwettige beslissing toen ze de eindejaarspremie van het onderwijzend personeel verving door **maaltijdcheques**. Dat besliste het Antwerpse arbeidshof. ■ De voorzitter van de Autonome Raad voor het Gemeenschapsonderwijs (ARGO), *Peter Steenhaut*, sluit op

JOURNAAL

termijn niet uit dat het gemeenschapsonderwijs nauwere **samenwerkingsverbanden** zal aangaan met het provinciaal en gemeentelijk onderwijs. ■ De Vlaamse regering besliste om de **commissie De Bondt** volledig en definitief op te heffen vanaf 1 april 1995. Deze commissie regelde de cumulatie van een activiteit als zelfstandige met een ambt in het onderwijs. Meer informatie staat in de ministeriële omzendbrief van 15 februari 1995. ■ Het **Rekenhof** merkte op dat de salarisschalen van het bestuurs- en onderwijzend personeel en van het opvoedend hulppersoneel van de rijksinrichtingen voor kunstonderwijs nog aan het spilindexcijfer 138,01 moeten worden gekoppeld. De Vlaamse regering keurt daarom principieel twee besluiten goed die deze salarisschalen in overeenstemming brengen met de schalen die vanaf dezelfde datum in de andere onderwijsvormen werden ingevoerd. Het gaat alleen om een formele aanpassing met terugwerkende kracht zonder budgettaire gevolgen. Er zal worden onderhandeld met de vakbonden en beide besluiten zullen voor advies worden voorgelegd aan de Raad van State.

■ Volgens de **ombudsman** van de Vlaamse Gemeenschap, *Jan Goorden*, klagen de burgers dat ze van het Departement onderwijs geen of geen afdoend antwoord ontvangen op hun vragen over o.a. de berekening van de wedde. In veel gevallen trekken ze de geboden dienstverlening in twijfel en wenden ze zich tot de ombudsdienst. Maar in de meeste gevallen kan die enkel de informatie van het departement bevestigen. Ze is juridisch correct maar vaak onduidelijk. Toch blijkt uit het jaarverslag van de ombudsman dat de problemen met de berekening van de wedde grotendeels van de baan .../...

Reactie. Het Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs (VVKSO) en de ARGO reageerden op het artikel over **deeltijds beroepssecundair onderwijs** (DBSO) in het maartnummer van **KLASSE**. Beide koepelorganisaties vinden de uitspraak «over het algemeen werkt slechts een derde van de DBSO-leerlingen effectief deeltijds» ongenueanceerd en gebaseerd op cijfers uit de beginperiode. Het VVKSO zegt dat het deeltijds onderwijs ook zonder werk een meerwaarde aan jongeren biedt. Velen zijn immers nog niet arbeidsrijp

en het DBSO probeert hun de nodige attitudes bij te brengen. De ARGO deelt mee dat voor jongeren die arbeidsrijp zijn, intensief naar een geschikte arbeidsplaats wordt gezocht. Dat leverde vorig jaar een tewerkstellingsgraad op van 35 % voor DBSO-leerlingen. Voor degenen die nog niet arbeidsrijp zijn, bestaan diverse projecten om hun arbeidsattitudes en -vaardigheden bij te brengen, waaronder ook sport- en showbizprojecten. Meer dan 20 % van de leerlingen waren vorig jaar bij dergelijke initiatieven betrokken. Bijgevolg waren er in 1993-1994 meer dan 55 % van de DBSO-leerlingen in het Gemeenschapsonderwijs voltijds zinvol actief. Maar zelfs voor de resterende 45 % biedt het DBSO een meerwaarde voor integratie in het maatschappelijk leven, aldus de ARGO-voorzitter. Het VVKSO wijst erop dat het katholiek onderwijs het voorbije schooljaar een gemiddelde tewerkstelling van 51,4 % haalde. Bovendien maakt **KLASSE** geen melding van het feit dat de verschillende netten een andere visie op het DBSO hebben. Het katholiek onderwijs verzet zich met name tegen een te grote aandacht voor showbiz- en sportopleidingen, aldus het VVKSO. Binnenkort worden drie wetenschappelijke onderzoeken over deze materie afgerond. Die brengen wellicht nieuwe feiten en nuances naar voren.

Schoolverlaters. Uit een studie van de Vlaamse Dienst voor Arbeidsvoorziening en Beroepsopleiding (VDAB) blijkt dat schoolverlaters steeds langer moeten wachten op hun eerste job. Eén op de vier schoolverlaters die zich in 1993 bij de VDAB inschreef, bleek eind mei 1994 nog altijd **werkzoekend**. Ter vergelijking: van de schoolverlaters in 1989 hadden er in mei 1990 goed 10 % nog geen werk. Uit de VDAB-studie blijkt ook dat een technisch diploma of een diploma van het hoger onderwijs van het korte type nog altijd de beste kansen biedt op tewerkstelling. Jongeren die alleen lager of lager secundair onderwijs volgden, zitten daarentegen in een bijna hopeloze

situatie. Uit het secundair onderwijs scoren de richtingen textiel, mechanica, elektriciteit, elektronica en drukken erg goed. Wie uit een administratieve studierichting komt, heeft minder kansen. In het hoger onderwijs bieden economie, bouwopleidingen, paramedische en pedagogische richtingen goede perspectieven. Jobs voor jongeren die de richting chemie, kunst of reclame volgden, zijn moeilijker te vinden.

Engels contra Nederlands. Ongeveer 85 % van de Franstaligen in ons land krijgen in het secundair onderwijs ten minste gedurende vier jaar vier uur Nederlands. De grote meerderheid van hen, 60 %, leren Nederlands als **tweede taal**. Die leerlingen krijgen gedurende zes jaar vier uur Nederlands. In bepaalde streken van Wallonië moet het Nederlands wel wijken voor het Engels. In een aantal oostelijke grensstreken wordt het Nederlands zelfs de vierde taal na het Duits en het Engels. De kwaliteit van het onderwijs in het Nederlands is in de Franse Gemeenschap overal toegenomen. De leerlingen die ervoor kiezen, zijn over het algemeen sterker gemotiveerd dan vroeger. Dat zeggen Franstalige inspecteurs moderne talen op basis van statistieken en eigen ervaringen.

Kleuters. Ongeveer 320 Vlaamse kleuters *wonen* een groot deel van het jaar in een **internaat**. Wegens een mentale of lichamelijke handicap, socialisatieproblemen, het beroep van de ouders of wegens de gezinssituatie plaatst een kleine groep ouders hun kind al op heel jonge leeftijd in een internaat. In het buitengewoon onderwijs van alle netten samen waren in 1991 16 % van de kleuters of 250 kinderen intern. In het gewoon onderwijs zijn zo'n 70 kleuters intern. Dit deelt het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies mee.

Brussel. Minister *Rufin Grijp* van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vindt het positief dat de Vlaamse scholen in het Brussels een pioniersrol vervullen voor het **multicultureel onderwijs**. Het Nederlandstalig kleuteronderwijs telt er dit schooljaar 328 kinderen of 3,9 % meer dan vorig jaar. Dit brengt het totaal op 8471 kleuters. In het lager onderwijs is er een lichte winst van 67 kinderen of 0,7 % waardoor er in totaal 9409 kinderen worden geteld. Het secundair onderwijs verloor licht terrein met 190 leerlingen of 0,42 % minder. Hier zitten nu in totaal 12.319 scholieren. Opvallend is dat de Vlaamse scholen in het Brussels, na de golf van kinderen uit Franstalige gezinnen, nu steeds meer kinderen uit migrantengezinnen aantrekken. In het kleuteronderwijs kwamen in één jaar tijd 299 kinderen met een buitenlandse achtergrond bij. In het lager onderwijs 320. In het secundair onderwijs zitten slechts 660 leerlingen uit een buitenlands gezin. Er komen steeds minder kinderen uit homogeen Vlaamse gezinnen. Het aandeel van homogeen Franstalige en anderstalige gezinnen steeg in het kleuteronderwijs tot 47,7 % en in het lager onderwijs tot 34,1 %. In de gemeenten van de kanaalzone, zoals Molen-

beek, liggen deze percentages hoger. In het noordoosten en het zuidoosten lager. Bij de overstap naar de eerste klas gaan 11 % van de kinderen naar een Franstalige school. Na de lagere school gaan 6 % naar het Franstalig secundair onderwijs. Bij de overstap naar het secundair onderwijs gaan bovendien 11 % van de scholieren naar scholen buiten het Brussels gewest.

Arbitragehof. De kamer keurde een wetsontwerp goed waardoor 20.000 **kinesitherapeuten** een eigen statuut krijgen. Aan de erkenning van het Ministerie van Volksgezondheid is de voorwaarde van een vierjarige opleiding gekoppeld. Intussen stapte de Vlaamse regering echter naar het Arbitragehof om het goedgekeurde wetsontwerp te laten vernietigen. De Vlaamse regering treedt hiermee het standpunt bij van de Vlaamse onderwijsminister. Hij zag in de wet een bevoegdheidsoverschrijding door de federale regering. Die bepaalde de minimumduur van de kinesitherapie-opleiding. Dit kan niet omdat de classificatie en de organisatie van de opleidingen en niveaus uitdrukkelijk tot de bevoegdheid van de Gemeenschap behoren. Volgens de Vlaamse onderwijsminister is het wetsontwerp bijgevolg een ongrondwettelijke uitholling van de onderwijsbevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap en dat schept een precedent voor andere opleidingen.

Reiskosten. Op 22 juli 1993 werd door de Vlaamse regering de tegemoetkoming van de werkgevers in de vervoerskosten van het gemeenschappelijk vervoer voor alle personeelsleden in het onderwijs en de PMS-centra goedgekeurd. Toch heeft de reglementering te kampen met **kinderziektes**. De minimumafstand om voor terugbetaling in aanmerking te komen, is hoger voor

het bus- en tramvervoer dan voor de trein. Dit lijkt niet erg logisch. Bijna niemand zal voor een afstand van 3 kilometer de trein nemen terwijl het vooral in verstedelijkte gebieden interessant kan zijn een korte afstand met bus of tram af te leggen. De Vlaamse onderwijsminister is het er nu mee eens dat er een gelijkshakeling moet komen tussen de terugbetaling van de tram-, bus- en treinkilometers.

Geld kwijt. De Vlaamse minister van Welzijn en Gezin trekt een kwart van de toelagen voor 1994 in van de **Vlaamse Confederatie van Ouderverenigingen** (VCOV). 90 % van de activiteiten van de confederatie zouden niet aan de normen voldoen. Uit een inspectie van alle begunstigde verenigingen bleek dat de ouderverenigingen het *gezinsopvoedkundige* aspect veel te ruim interpreteren en bijvoorbeeld ook toelagen opstrijken voor computerlessen, PMS-contacten en schoolfeestjes. De secretaris-generaal van de VCOV geeft toe dat er zich wellicht onregelmatigheden voorgedaan hebben. Maar hij vindt het ongezonder dat de ouderverenigingen afhangen van Welzijn en Gezin waar men eist dat de activiteiten een strikt gezinsopvoedkundig karakter hebben. Bij de VCOV zijn 1100 oudercomités van het katholieke onderwijsnet aangesloten. Jaarlijks ontvangen ze zo'n 8 miljoen frank aan subsidies voor gezinsopvoedkundige activiteiten. Ouderverenigingen van het gemeenschapsonderwijs krijgen hun toelagen rechtstreeks van het Departement Onderwijs.

8 mei. Op V-dag wordt de bevrijding van Europa herdacht. Een gewelddadig regime hield ook ons land ruim vier jaar bezet. Deze vijftigste verjaardag geeft aanleiding tot uiteenlopende herdenkingen, manifestaties en vieringen. In oktober dit jaar is het ook precies vijftig jaar geleden dat de Verenigde Naties werden opgericht. Tussen beide verjaardagen wordt in het onderwijs een verband gelegd. De derde graad van het secundair onderwijs werkte aan een **vredesweek**. Hierin kijken jongeren ook naar de oorlogen van vandaag en naar het gebrek aan verdraagzaamheid. Op maandag 8 mei heeft in Vorst-Nationaal de slotmanifestatie plaats. De Vlaamse onderwijsminister roept de directies en leerkrachten van het secundair onderwijs, ook van de eerste en tweede graad, op om die dag bijzondere aandacht te besteden aan de thematiek *oorlog en vrede, democratie en verdraagzaamheid*. Op 8 mei is er geen vrijaf in de scholen maar de dag kan wel *klasvrij* gemaakt worden voor het werken rond de voorgestelde maatschappelijke thema's.

tieke kenmerken van de andere lidstaten, door het leren van de talen van de gemeenschap aan te moedigen enz. Voor de transversale stimulering zal de Europese Unie haar steun geven aan activiteiten die de **talenkennis** bevorderen, die tot zelfstudie aanzetten, die open en afstandsonderwijs ondersteunen en die het overbrengen van informatie en de uitwisseling van ervaringen makkelijker maken. ■

.../...

zijn. Ook de terugvordering van een ten onrechte uitbetaalde wedde komt veel minder voor. Voorts worden nu 70 % van de studietoelagen voor hoger onderwijs vóór 31 december uitbetaald. ■

Bij de burens

Alle leerlingen en studenten in de Europese Unie moeten de mogelijkheid krijgen om gedurende twee jaar op rij ten minste twee andere EU-talen dan de eigen moedertaal te leren. De ministers van onderwijs van de Vijftien keurden een resolutie in die zin goed. Frankrijk zou daarom **leraars Nederlands** op zijn secundaire scholen erkennen. Bij gebrek aan leraars studeren bij onze zuiderburen nu slechts 2000 scholieren Nederlands. Dat is relatief weinig. In de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen zijn er dat 40.000. ■ Bij onze Franstalige burens in Wallonië en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest schuift de vakbond *Fédération des Instituteurs Chrétiens* drie eisen voor het basisonderwijs naar voren: de **onderwijzers** moeten evenveel betaald worden als de regenten, ze moeten minder met toezicht worden belast en de werkingstoelagen moeten worden verhoogd. ■ Nederland dreigt over twee jaar een leerlingensloop in het **speciaal onderwijs** in te voeren als de groei van het aantal moeilijk lerende en opvoedbare kinderen op speciale scholen niet is gestopt. Een kind op een speciale school is bijna drie keer zo duur als een leerling op een gewone school. Speciaal onderwijs in Nederland heet bij ons buitengewoon onderwijs. ■ De Nederlandse minister van onderwijs Ritzen trekt dit jaar ruim 266 miljoen frank uit voor bijscholing van leraars in het beroepsonderwijs en het onderwijs aan volwassenen. De leraars moeten namelijk leren meer **klantgericht** om te gaan met de wensen van hun studenten. Volgend jaar loopt het bedrag voor bijscholing op tot 570 miljoen frank. ■ Nog bij de Nederlandse burens dreigt er in het secundair onderwijs over vijf à tien jaar een **tekort aan leraars**. Het aandeel van leraars tussen 45 en 55 jaar neemt dramatisch toe. Wanneer deze groep met pensioen gaat, zal vermoedelijk het aantal studenten op de lerarenopleiding onvoldoende zijn om de vacatures op te vullen. ■

Er zouden minder maar grotere en professioneel bestuurde lokale raden moeten komen.

Ruim vijf jaar geleden werd de Autonome Raad voor het Gemeenschapsonderwijs (ARGO) de nieuwe inrichtende macht voor het vroegere rijksonderwijs. *Decentraliseren, responsabiliseren en democratiseren* waren toen de drie pijlers van het politiek akkoord, het zogeheten ARGO-decreet. Hierbij moesten de lokale raden, de LOGGO's, een sleutelfunctie vervullen. Een LOGGO is een raad die bestaat uit vijf verkozen ouders, vijf gecoöpteerde personen uit het plaatselijk socio-economisch en cultureel milieu, vier leerkrachten en de directeur. De huidige 370 LOGGO's dienen als koepel voor het beheer van gegroepeerde scholen. Ouders, leerkrachten en lokale verenigingen hebben stemrecht in deze lokale raden.

Personeelsbesparing

Het auditkantoor *Ernst & Young* onderzocht nu in hoever de drie basisprincipes van het politiek akkoord werden verwezenlijkt. Als het aan de *managing consultants* ligt, versmalt de rol van de centrale raad. Die zou zich moeten beper-

Minder administratie

De invloed van politici en vakbondsleden op beleidsbeslissingen van de LOGGO's blijkt laag te zijn. Uit een bevraging komt wel de wens naar voren alle schooldirecteuren die onder de koepel van een LOGGO zitten, stemrecht te geven. Maar dat kan volgens *Ernst & Young* niet. In de voorgestelde grotere dimensie van de LOGGO's zou er namelijk een belangrijke dominantie ontstaan van instellingshoofden. Dit zou dan afbreuk doen aan het democratiseringsprincipe. Bovendien zou het aantal participanten in de lokale raad te groot worden, wat de goede werking van het beleidsorgaan zou bemoeilijken.

Ernst & Young pleit wel voor een herwaardering van het directie-ambt. In zijn model hebben alle schooldirecteuren zitting in het bestuurscollege, onder het voorzitterschap van de gedelegeerd bestuurder. De directeuren zouden zich dan meer kunnen wijden aan hun kerntaak, namelijk de uitbouw en realisatie van het pedagogisch beleid in hun eigen school. Ze zouden minder belast worden met LOGGO-gebonden administratie en daardoor meer tijd kunnen uittrekken voor de begeleiding en evaluatie van hun personeel.

Naast het bestuurscollege komt er een *pedagogisch college*. *Ernst & Young* stelt voor dat de directeur voorzitter wordt van het pedagogisch college van zijn instelling. Het pedagogisch college wordt ook het participatieterrein van de leerkrachten. Die worden uit de eigenlijke raad geweerd omdat ze daar hiërarchisch boven hun directeur zouden klimmen. Het pedagogisch college heeft in de nieuwe organisatiestructuur enkel een *adviseerende* rol.

In de branding

In de LOGGO zelf hebben maximum 11 stemgerechtigde leden zitting, waaronder de gedelegeerd bestuurder en vertegenwoordigers van de ouders en van het verenigingsleven. De raad behoudt in de praktijk vooral inspraak in een technische materie, zoals het toezicht op het vervullen van de evaluatievoorwaarden en -procedures. Daarvoor moet je genoeg geschoold zijn en bijgevolg rijst de vraag of die drempel niet te hoog zal zijn voor de participatie en de betrokkenheid van sommige geïnteresseerde ouders. Het democratisch karakter van de lokale raden dreigt te verdwalen in een te strikte, specialistische managementsomgeving. «Tussen het managen van een bedrijf en een school ligt een wereld van verschil. *Ernst & Young* is de school wat vergeten», merkt de onderwijsminister op.

Ernst & Young trekt krijtlijnen voor een beter personeelsbeleid waarbij de *managing consultants* de vaste benoemingen en de reffectatieregeling in vraag stellen. De voorgestelde veranderingen zijn echter alleen mogelijk als de specifieke regelgeving, het bijzonder ARGO-decreet, grondig gewijzigd wordt. Deze doorlichting trekt toch ook sporen naar de andere onderwijsnetten. Ze is een pleidooi voor minder centralistische bureaucratie en meer lokale autonomie. *Ernst & Young* legt ook de globale onderwijswetgeving in de branding. In de toekomst wenkt een hervorming en een netoverschrijdende vereenvoudiging van de Vlaamse onderwijswetgeving. Wordt ons onderwijslandschap hertekend? ■

Het Gemeenschapsonderwijs is doorgelicht. De lokale raden (LOGGO's) mogen of willen te weinig initiatieven nemen. De centrale raad van de

AUDIT

ARGO doet te weinig aan algemeen beleid en bemoeit zich nog te veel met het lokale schoolbeleid en -beheer. Om het beleid te decentraliseren pleit het auditkantoor *Ernst & Young* in zijn doorlichtingsrapport voor meer bevoegdheid voor de lokale raden. Hun aantal zou echter eerst moeten afslanken. Managers zouden vervolgens instaan voor de professionalisering van de LOGGO's. Hierin zou evenwel geen plaats meer zijn voor leerkrachten.

LOGGO's op de proftoer

ken tot algemene beleidsopties, zoals de opmaak van een algemeen strategisch plan voor het Gemeenschapsonderwijs als geheel, de samenwerking op het centrale niveau met andere onderwijsnetten en het opstellen van de leerplannen. De staf van de centrale ARGO-organisatie wordt in de nieuwe rol erg afgeslankt: van 565 voltijdse ambten (FTE) naar 216. Dat is dus een besparing van 349 FTE. De pedagogische begeleidingsdienst van de ARGO is hier niet bijgeteld.

Managerstaal

«Wat lokaal kan, hoeft niet centraal te gebeuren», stelt *Ernst & Young* voor. Daarom kunnen veel bevoegdheden van de centrale raad verschuiven naar de lokale raden. Die zouden als lokaal beleidsorgaan en inrichtende macht zelf verantwoordelijk worden voor juridische en financiële beslissingen. Ze zouden onder meer zelf instaan voor het personeelsbeleid en de organisatie van het leerlingenvoer. Deze *responsabilisering* vereist dan wel, in managerstaal, een *schaalvergroting* van de LOGGO's en een *professionalisering* van het beheer. Er moeten minder maar grotere LOGGO's komen. Hoeveel van de bestaande 370 LOGGO's moeten verdwijnen, liet *Ernst & Young* in het midden. Het kantoor ziet de vernieuwde LOGGO als de beheersmatige bovenbouw van slagkrachtige scholen. Het dagelijks bestuur van de LOGGO zou in handen komen van een *bestuurscollege*, onder leiding van een voltijds gedelegeerd bestuurder, een echte *manager*.

KLASSE

SAMEN NAAR DE MAAS

Aan de oever van de Maas is een knap en modern centrum geopend: DE WISSEN. U ontdekt er de natuur en de geheimen van de Maas: landschap, rivier, planten, dieren en ambachtelijk vlechtwerk. Bijzonder geschikt voor een zinvolle klasuitstap voor leerlingen van 10 tot 16 jaar. U kunt er ateliers volgen in vlechten en wateronderzoek en het centrum is een uitstekende vertrekbasis voor een natuurwandeling of een bezoek aan historische plaatsen als Maaseik, Stokkem en Rekem. 400 leerkrachten kunnen er op 20 mei en 5 juni samen met hun hele gezin gratis voor een hele dag naar toe.

ONTDEK DE WISSEN

Het Centrum DE WISSEN is amper een jaar open maar het is een schot in de roos. Zeker voor leerkrachten die met hun leerlingen een zinvolle uitstap willen maken. Vlakbij de Maas ligt een knap bezoekerscentrum waarin u met moderne audiovisuele middelen en doe-activiteiten de geheimen van een rivier als de Maas ontdekt. U stapt in een tunnel waarin u alles ervaart zoals een vis zelf de rivier beleeft. U bekijkt het verrassend leven in het water door grote microscopen, luistert naar de vogels en zet toestellen in werking. U volgt stap voor stap het ambachtelijk vlechtwerk met de «wissen» aan de waterkant. Er zijn zelfs ateliers in vlechtwerk en wateronderzoek.

Er is een modern auditorium en er staan verschillende klaslokalen ter beschikking van de leerkrachten en hun leerlingen. Per niveau zijn er aangepaste lesbrieven beschikbaar met zeer gevarieerde opdrachten. Die zijn door leerkrachten zelf opgesteld. Bovendien is het centrum een uitstekende uitvalsbasis voor een natuurwandeling aan de Maas (er ligt al meteen een heempark rond) en voor bezoeken aan historische plaatsen als Maaseik, Stokkem en Rekem.

400 leerkrachten kunnen op zaterdag 20 mei of maandag 5 juni (pinkstermaandag) met hun hele gezin gratis een hele dag naar de Maas. U stelt zelf uw programma samen. Het begint om 10.30 u. en eindigt rond 16 u. Het is vooral geschikt voor leerkrachten die een uitstap overwegen voor jongeren tussen 10 en 16 jaar. Stuur de bon meteen op.

Op het programma zeker en vast: een bezoek aan De Wissen. Dat duurt ongeveer anderhalf uur. Daarnaast hebt u de keuze. Duid alleen activiteiten aan waaraan u ook werkelijk wilt deelnemen. Ze duren allemaal ongeveer anderhalf à twee uren.

1. Een geleide natuurwandeling door het heempark en de omgeving van de Maas, vlakbij De Wissen.

2. Een geleid bezoek aan Oud-Rekem (Belangrijkste bezienswaardig-

heden: oude stadskern met o.a. een kasteel).

3. Een geleid bezoek aan Maaseik (Belangrijkste bezienswaardigheden: Grote Markt, Minderbroederskerk, maquette Oud-Maaseik, enz.).

4. Een atelier vlechten (voor kinderen en jongeren).

5. Een atelier wateronderzoek (voor kinderen en jongeren).

Als u bij de gelukkigen bent krijgt u per kerende post de gratis deelnemingskaarten thuis bezorgd. Er zal precies op vermeld staan waar en hoe laat u wordt verwacht. Sommigen beginnen hun bezoek in De Wissen, anderen gaan meteen naar Rekem of Maaseik. Het is allemaal in de buurt. 's Middags kunt u als u dat wenst in De Wissen terecht voor een dagmenu (350 fr.). Wie er op de twee open-deur-dagen niet meer bij kan, krijgt toch een gratis brochure én een kortingsbon voor een bezoek op een andere dag. Wie zijn kinderen inschrijft voor een atelier vlechten of wateronderzoek kan er ondertussen zelf op uit

trekken of kan terecht in het cafetaria met een mooi uitzicht op de Maas.

De Wissen heeft nog andere mogelijkheden: een studiedag of een groepsvergadering aan de oevers van de Maas? Dat kan er prima voor groepen tot ± 50 personen.

Er zijn zelfs originele logiesmogelijkheden voor wie er een weekendje uit wil: drie kamers en vier studio's voor gezinnen en kleine groepen. Een gezin van vier personen kan er al logeren voor 3000 fr. (studio met ontbijt). Er zijn verschillende wandelroutes én u kunt er fietsen huren.

DE WISSEN is open van 1 april tot 30 september (werkdagen: 9.30 u.-18u., zaterdag en zondag: 14 u.-18 u.). Tussen 1 oktober en 31 maart kunt u er alleen in met groepen (na reservatie) of op zondagnamiddag tussen 14 u. en 18 u. Toegangsprijs: 80 fr. Kinderen: gratis tot 10 jaar; 60 fr. tot 18 jaar. Senioren: 70 fr. Mindervaliden: 60 fr. Speciale gezinsprijs: 200 fr. Groepen (vanaf 10 personen): volwassenen: 70 fr.; jongeren tot 18 jaar: 50 fr.; senioren: 60 fr.; mindervaliden: 50 fr. Een natuurgids (2 uren) kost 1000 fr., een museumgids (1 uur) 400 fr. en een demonstratie vlechtwerk eveneens 400 fr.

DE WISSEN ligt in het Limburgse Maasland, meer bepaald in Stokkem (Dilsen) langs de Oude Maas in het Maaspark Negenoord. In het centrum van Stokkem volgt u gewoon de bordjes naar De Wissen.

DE WISSEN - Maaspark - 3650 Stokkem - ☎ 089-75 21 71 - fax 089-75 21 72

TURNEN EN JAZZ-DANSEN

Twee nieuwe videocassettes en bijhorende handleidingen geven een overzicht van haalbare oefenstof turnen en jazz-dans. De video's bevatten demonstraties, tips en aanwijzingen voor de leerkracht. De begeleidende brochures zorgen voor verduidelijking. De aangeboden oefenstof bestrijkt de drie graden secundair onderwijs. De video *Tumen* duurt 120 min. en kost (mét handleiding) 650 fr., verzendingskosten niet inbegrepen. De video *Jazz-dans* duurt 135 min. en kost (mét handleiding) 1350 fr., verzendingskosten niet inbegrepen.

Vroeger verschenen ook al handleidingen voor leerkrachten secundair onderwijs over **handbal** (450 fr.), **basketbal** (550 fr.) en **volleybal** (475 fr.). *Limburgs Centrum Onderwijs vzw - Blijde-Inkomststraat 34/2 - 3500 Hasselt - ☎ 011-25 12 72*

THEATER VOOR LERAARS

De eerste resultaten van de CANON-cultuur-op-school-week worden zichtbaar. Het Gentse *Speeltheater* wil ingaan op de vragen van leraars rond **spelbegeleiding**. Het doet dat met een cursus **Inkijk in theater**. Bedoeling is dat de cursisten zich een idee vormen van de samenhang tussen theater «zien» en theater «doen». De deelnemers krijgen ideeën aangereikt om zelf een spelsessie te leiden, om een voorstelling te omkaderen, om een groep actief te begeleiden in het kijken naar theater. Het accent ligt daarbij op een actieve benadering. U gaat zelf aan het werk, op het podium, in de repetitieuimte, met de andere deelnemers en met een speldocent. Alle disciplines komen daarbij aan bod: spel, dans, zang, muziek, taal, tekst, decor en kostuum.

De cursus start op 2 oktober en loopt over 15 maandagavonden, telkens van 19 u. tot 21.30 u. Er is plaats voor 20 deelnemers. De prijs bedraagt 4500 fr.

Speeltheater Gent vzw - Leen Thielemans - Blekerijstraat 50 - 9000 Gent - ☎ 09-225 10 78

SAMEN NAAR DE MAAS

JA, ik wil gratis deelnemen aan een gratis Wissen-dag op

zaterdag 20 mei

maandag 5 juni

Aantal deelnemers in mijn gezin:

... volwassenen en ... kinderen/jongeren

Naast een bezoek aan De Wissen gaat mijn voorkeur uit naar (aanduiden met 1, 2,...)

Een geleide natuurwandeling aan de Maas (bij De Wissen)

Een geleid bezoek aan Oud-Rekem

Een geleid bezoek aan Maaseik

Een atelier vlechten (voor kinderen/jongeren)

Een atelier wateronderzoek (voor kinderen/jongeren)

NAAM:

ADRES:

FUNCTIE:

LEERJAAR:

NAAM EN ADRES VAN DE INSTELLING:

Stuur deze bon meteen op naar DE WISSEN - Maaspark - 3650 Stokkem

• **HOREN, ZIEN, VOELEN...ONTDEKKEN:**
PERMANENTE TENTOONSTELLING

Uw leerlingen kunnen experimenteren met dertig **interactieve en verrassende spelen** rond licht, kleuren, 3D-beelden, zicht op oneindig, voortplanting van het geluid, enz.

De toegangsprijs bedraagt 150 fr.; 130 fr. voor studenten (tot 23 jaar), senioren (vanaf 60 jaar) en groepen van meer dan 5 personen; 90 fr. voor groepen van meer dan 20 personen. Een bezoek duurt ongeveer 1 uur en 15 minuten. Het museum is in het weekeinde en tijdens schoolvakanties geopend van 14 u. tot 17.30 u. Op andere dagen moet u vooraf reserveren.

Scientastic Museum (in metrostation Beurs, op 2 min. wandelafstand van de Grote Markt) - Informatie & reservatie: ☎ 02-646 89 15 (na kantooruren)

• **EUGÈNE LAERMANS - 1864-1940: TOT 25/6**

Deze **eerste retrospectieve** van het oeuvre van *Laermans* toont ons de artistieke loopbaan van een apart kunstenaar: hij schilderde de boeren en de ellende rond de stad zonder tot een bepaalde school te willen behoren.

De toegang is gratis. Een geleid bezoek kost 1200 fr. (max. 15 leerlingen).

Galerij van het Gemeentekrediet - Passage 44 - 1000 Brussel - ☎ 02-222 45 05

• **STERKE VERHALEN: TOT 4/6**

Pikante verhalen en geruchten «van horen zeggen» zijn van alle tijden. Ook onze moderne wereld ontsnapt er niet aan. De tentoonstelling brengt **moderne sagen** over fundamentele menselijke angsten rond voeding, gebouwen, apparaten, exotische reizen, AIDS, enz.

De toegangsprijs bedraagt 80 fr. Schoolgroepen betalen 30 fr. per leerling. Scholen uit het Gentse hebben gratis toegang. De tentoonstelling bevat heel wat leeswerk en is dus minder geschikt voor grotere groepen.

Museum voor Volkskunde - Kraanlei 65 - 9000 Gent - ☎ 09-223 13 36

• **MIDDELEEUWS TENTENKAMP: 22 TOT 27/5**

Het Kasteel van Ooidonk in Bachte-Maria-

• **GEDETACHEERDEN GEZOCHT**

• *vzw De Boei - Esmeralda Verton - Voorhavenlaan 22c - 9000 Gent - ☎ 09-251 47 49* zoekt een vastbenoemde kleuteronderwijzer(es) (geen leeftijdsgrens) voor een **ligplaatskleuterklas** voor binnenschipperskinderen. U bent enthousiast, creatief en houdt van zelfstandig werken? Welkom aan boord! Kandidatuur vóór 8 mei.

• *JEKINO-films - Felix Van Ginderhuysen - Koninklijke St. Mariastraat 2 - 1030 Brussel - ☎ 02-219 48 96* zoekt een vastbenoemd leerkracht (maximum 35 jaar) voor de vormingsdienst (**filmvorming en beeldopvoeding** voor lagere en secundaire scholen en voor jeugdwerkingen). Deze voltijdse betrekking komt vrij op 1 september.

• *Vlaamse Federatie van Jeugdhuizen en Jongerencentra vzw (VFJ) - Sep Kindt - Ommeganckstraat 59 - 2018 Antwerpen - ☎ 03-226 40 83* zoekt een vastbenoemd leerkracht (maximum 35 jaar) voor detachering vanaf september in een **staffunctie op landelijk niveau**: kadervorming, service en informatie, belangenbehartiging, enz. voor 200 Vlaamse jeugdhuisen en jongerencentra. Kandidatuur vóór 12 mei.

• **LEERNE (DEINZE) WORDT ÉÉN WEEK LANG OPNIEUW IN DE MIDDELEEUWEN GEDROPT.**

Middeleeuwse kookkunst, kledij en uitrustingen, dokterspraktijken, kanonnen en kruisbogen, demonstraties met valken, enz.: uw leerlingen kunnen het allemaal aan den lijve ondervinden.

Deelnemen kost 120 fr. per leerling. Scholen uit Gent en Deinze kunnen beroep doen op een speciale busdienst en betalen dan 200 fr. per leerling (bus + deelnemingsprijs). De opbrengsten gaan naar de actie *Kom op tegen Kanker*.

Wim Tahon Special Events - Joost Welarestraat 21 - 9130 Verrebroek - ☎ 03-773 34 99

• **HET IMAGINAIR MUSEUM HUBERT EN JAN VAN EYCK: 21/5 TOT 1/10**

24 foto's op ware grootte tonen het veelluik *Lam Gods*; 24 andere foto's op ware grootte geven een overzicht van alle andere werken van de gebroeders. Daarnaast zijn er ook een aantal studie-vergrotingen. Dit **fotografisch ensemble** van A. L. *Dierick* zal als «imaginair» museum een vaste plaats krijgen in het museum. Het is een unieke gelegenheid om het oeuvre van deze Vlaamse Primitieven in zijn geheel te bekijken.

De toegangsprijs bedraagt 80 fr. of 40 fr. (reductieprijs). Leerlingen tot 12 jaar hebben gratis toegang. Leerlingen secundair onderwijs betalen 20 fr. Een rondleiding kost 1500 fr. (max. 25 leerlingen), een bezoek aan de afdeling Oude Meesters inbegrepen.

Museum voor Schone Kunsten - Citadelpark - 9000 Gent - ☎ 09-222 17 03

• **AUTOMATEN: VERLENGD TOT 25/6**

Een unieke collectie van een zestigtal onvergetelijke «automaten» uit de 19de eeuw: bewegende clowns, dieren, taferelen, enz. Wegens het grote succes is de tentoonstelling **verlengd tot 25 juni**. En voor onderwijs is er goed nieuws! Schoolgroepen betalen in mei en juni slechts 100 fr. (i.p.v. 140 fr.) voor een geleid bezoek aan deze tentoonstelling (max. 25 leerlingen per groep). Leerkrachten die de opendeurdagen van februari gemist hebben en een bezoek plannen met hun klas kunnen trouwens **vooraf een kijkje komen nemen**. Het volstaat dat u een seintje geeft: ☎ 09-233 25 34.

Museum Arnold Vander Haeghen - Veldstraat 82 - 9000 Gent - ☎ 075-41 89 85

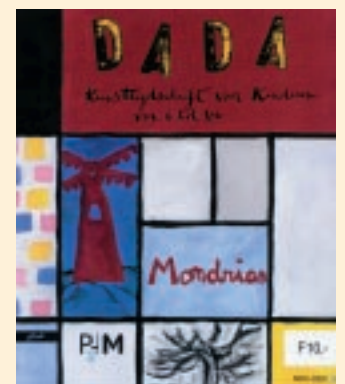
• **DADA PLINT**

Stichting Plint uit Nederland wil poëzie op een leuke en eigentijdse manier bij de jongeren brengen. Dat doet ze o.a. met **poëzieposters en poëziepostkaarten**. Elk jaar in september verschijnen twee nieuwe series van zes poëzieposters (275 fr. per poster; 1200 fr. per set van zes): één serie voor 8- tot 14-jarigen en één serie voor 15 jaar en ouder, maar beide series worden vaak voor alle leeftijden gebruikt. Bij elke poster krijgt u gratis **lessuggesties**. De posters zijn ook verkrijgbaar in een mapje op (poëzie)postkaartformaat (150 fr. per mapje). Daarnaast verschijnen regelmatig mapjes met gedichten van één auteur of gedichten rond een bepaald thema.

Nieuw dit jaar is een Nederlandstalige versie van het tijdschrift *DADA*. Dit blad maakt kinderen vanaf 6 jaar op een speelse manier vertrouwd met kunst. Elk nummer brengt één centraal thema en geeft voorbeelden waarmee de leerlingen ook thuis aan de slag kunnen. Een los nummer kost 200 fr., een abonnement 750 fr. voor vijf nummers.

Stichting Plint - Voor Vlaanderen: Lotte Vandeweerdt - Anjelierstraat 77 - 9000 Gent - ☎ 09-227 53 25

• **Poëzie in de klas.**

OVER DE GRENZEN

a

Griekenland presenteert zijn jaarlijks «groot seminarie». Duitsland, Zwitserland en Malta stellen hun programma korte bijscholingen voor. De andere mogelijkheden krijgt u op onderstaand adres. Als uw aanvraag wordt goedgekeurd, zijn reis en verblijf in principe gratis. Uw aanvraag moet ondertekend zijn door uw instellingshoofd en uw inrichtende macht.

Griekenland (voor zéér snelle reageerders: kandidatuur vóór 9/5)

- *Hellenic language, history and civilisation*: 31/7-28/8.

Duitsland (kandidatuur zes weken voor aanvang cursus)

- *Literatur des 20. Jahrhunderts* (17-21/7; lg. nr. 245);
- *Interskola 95* (22-29/7; lg. nr. 252).

Zwitserland (kandidatuur vóór 15/5)

- *Enseignement du français: nouvelles pratiques III* (16-20/10; nr. 95.01.12);
- *Interpretation tierischen Verhaltens* (13-15/11; nr. 95.07.02);
- *Neue Technologien im Bereich Ernährung* (13-15/11; nr. 95.23.34).

Malta (kandidatuur vóór 15/5)

- *Drama and «low achievers» in secondary schools* (10-14/7);
 - *Focus on some historical and geographical aspects of the Mediterranean in European affairs* (10-14/7).
- Inlichtingen en inschrijvingsformulieren: Departement Onderwijs - Secretariaat-generaal - Dienst Internationale Betrekkingen - Leen Mortier - RAC - Arcadengebouw - 3de verdieping - kantoor 3078 - 1010 Brussel - ☎ 02-210 51 65

LEONARDO DA VINCI

s

Op 17 mei wordt in Brussel het officiële startschot gegeven van het nieuwe programma *Leonardo Da Vinci*. Leonardo is het nieuwe **beroepsopleidingsprogramma** dat de vorige programma's PÉTRA, FORCE, EUROTEC-NET en COMETT bundelt. Het programma omvat drie grote luiken: verbetering van de opleidingssystemen van de lidstaten van de Europese Unie, verbetering van de samenwerking tussen de beroepsopleiding en het bedrijfsleven en verbetering van de taalkennis.

In Leonardo zijn drie soorten projecten mogelijk: **pilootprojecten** voor de ontwikkeling van opleidingsmodules, opleiding van opleiders, studie- en beroepskeuze; **stages en uitwisselingen** (jongeren, leerkrachten, begeleiders, coördinatoren) en **onderzoeksprojecten**. Deze projecten moeten vanzelfsprekend aan een aantal criteria beantwoorden: ze moeten bijdragen tot de doelstellingen en prioriteiten van het programma; ze moeten minimum twee andere lidstaten in de samenwerking betrekken; het project moet steunen op verschillende organisaties op lokaal vlak (multiplicatoreffect) en de projecten moeten vernieuwend zijn.

Eind 1995 gaan de eerste projecten van start; stages en uitwisselingen starten in de herfst.
Departement Onderwijs - Inge Vansweevelt (PÉTRA) - Koningsstraat 93 bus 3 - 1000 Brussel / Johan Geentjens (COMETT) - Koningsstraat 136 - 1000 Brussel / Hilde De Veirman (LINGUA) - RAC Arcadengebouw - 3de verdieping - 1010 Brussel

ALGEMEEN

a

• GIDS VOOR SAMENWERKING

Alle aspecten van samenwerkingsprojecten, 80 kant-en-klare werkinstrumenten om alle mogelijke problemen aan te pakken en een uitgebreide inleiding tot termen als Total Quality Management en hoe u die concepten in uw samenwerkingsproject kunt toepassen. Mede-initiatiefnemer het Departement Onderwijs

ZEKER LEZEN.

(Caroline Malfliet - \varnothing 02-210 51 10) stelt vanaf eind mei een gratis Nederlandstalige samenvatting ter beschikking.

Achieving Quality in Training. European Guide for collaborative training projects - Wouter Van den Berghe - Technologie & Innovatie vzw - Desguinlei 214 - 2018 Antwerpen - \varnothing 03-216 09 96 - 2200 fr. (verzendingkosten inbegrepen)

• GEZONDE SCHOOL

Wat is een «gezonde school»? Waarom hebben we ze nodig? Deze gratis brochure geeft het antwoord en beschrijft de praktijk in 12 experimenterscholen. U vindt er ook een warme oproep om in het project te stappen.

Onze school - gezonde school - Proges - Stuurgroep Gezondheidsvoorzorging en -opvoeding - G. Schildknechtstr. 9 - 1020 Brussel - \varnothing 02-422 49 39

• CHINESE BIBLIOTHEEK

Een serie kleine boekjes van Chinese auteurs belicht de Chinese cultuur. De eerste zeven delen gaan over thee, het traditionele studeervertrek, volksmuziek, volkskunst, traditionele feestdagen, het Chinese boek en de Peking-Opera. Vele delen zullen nog volgen.

Chinese Cultuur - diverse Chinese auteurs - Garant Uitgevers - \varnothing 016-25 31 31 - 7 delen van 64 blz. verschenen - 320 fr. per exemplaar - 1820 fr. voor de set van 7 delen

BASISONDERWIJS

b

• KINDEREN, LEZEN EN PRATEN

Welke omstandigheden zetten kinderen

aan tot lezen? Wat is het nut van «praten over boeken»? De bekende jeugdschrijver Aidan Chambers geeft in deze twee boeken tal van tips om uw leerlingen te stimuleren tot meer lezen én optimaal te profiteren van hun leesactiviteit.

De leesomgeving/Vertel eens - Aidan Chambers - Querido/Standaard Uitg. - \varnothing 03-239 59 00 - 111 en 168 blz. - 500 en 650 fr.

• TAAL/REKENEN IN BEWEGING

De auteurs schreven bundels lesvoorbereidingen om kinderen van 3 tot 7 jaar spelend en bewegend in de wereld van de taal respectievelijk de wiskunde binnen te leiden.

Hoe kleuters en jonge kinderen «taal» leren in beweging/Hoe kleuters en jonge kinderen leren «rekenen» in beweging - Lamon, De Veylder & Vaesen - Publicatiefonds voor Lichamelijke Opvoeding vzw - Waterkluis-kaai 16 - 9040 St. Amandsberg - \varnothing 09-218 91 21 - 140 & 112 blz. - 2 x 790 fr. + 100 fr. verzendingkosten - 100 fr. korting voor BVLO-leden

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

S

• NEDERLANDS VOOR ANDERSTALIGEN

Dit boek is een zeldzaamheid: een hulpboek voor anderstaligen die een beginnerscursus Nederlands volgen of hun basiskennis willen oprispen. Voorbeeldzinnen en oefeningen stellen het functionele gebruik van grammaticale structuren centraal.

Beter Nederlands - Dina Bouman-Noordermeer - Uitg. Coutinho/EPO - \varnothing 03-218 52 21 - 241 blz. - 590 fr.

• SEX OP EEN SCHIJFFE

Op een computerschijffe krijgt u een kwisrondacht thema's (aids, vrijen, voorbehoedsmiddelen, SOA, enz.) op drie niveaus, in totaal 285 vragen. Het schijffe gebruikt de computer als gezondheidsvoorlichter en -opvoeder.

Sexflop - MJA - St. Jansstraat 32 - 1000 Brussel - \varnothing 02-515 02 52 - 200 fr. overschrijven op rekeningnr. 870-0001102-01

WEDSTRIJDEN

• 18DE KING KONG AWARD 1995

De King Kong Award 1995 bedraagt ongeveer 18.000 fr. en bekroont een oorspronkelijk Nederlandstalig verhaal in het fantastische genre (SF, fantasy, horror). Elke auteur mag onder een apart pseudoniem twee verhalen insturen van maximum 12.500 woorden. Het reglement is verkrijgbaar bij Jaap Boekestein - Meloelaan 12 - 2691 JS 's-Gravenzande - Nederland. Deadline: 1 juli.

• DE PORTUGESE ONTDEKKINGEN

Alle leerlingen (6-12 jaar en 13-18 jaar) kunnen een stripverhaal maken met als thema de Portugese ontdekkings (reizen en ontdekkingen van de Portugese zeevaarders). Alles mag: collages, kleurtekeningen, potloodtekeningen en de tekst kan zowel in Nederlands, Frans of Portugees. De strip telt minimum 3 blz. A4. Zes winnaars krijgen een geldprijs (8.000, 6.000 en 4.000 fr. voor de eerste drie gerangschikten 6-12 jaar en 12.000, 8.000 en 6.000 fr. voor de eerste drie gerangschikten 13-18 jaar). De andere deelnemers krijgen stripverhalen. Bekendmaking van de uitslag op 10 juni, de Dag van Portugal, van Camões en van de Portugese Gemeenschappen. Deadline. 31 mei.

Ambassade van Portugal - Stripwedstrijd - Gulden-vlieslaan 55 - 1060 Brussel - \varnothing 02-539 37 13

• TWEEJAARLIJKE PRIJS VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

Dit jaar bekroont de Vlaamse Gemeenschap een werk over een onderwerp in de discipline

literatuurwetenschap. De prijs van 200.000 fr. gaat naar een inzending met een hoog wetenschappelijk peil, begrijpelijk voor anderen dan vakgenoten en geschreven in een keurige taal en stijl. Deadline: 31 mei.

Departement Onderwijs - Administratie Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek - Afdeling Universitair Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek - Tweejaarlijkse Prijs - Koningsstraat 136 - 1000 Brussel - \varnothing 02-211 42 33

• CARAN D'ACHE AWARD 1995

Uw leerlingen kunnen individueel of in klasverband deelnemen. Individuele deelnemers maken een tekening rond het thema *Natuur*. Er zijn twee wedstrijden: kinderen tot 15 jaar (in twee leeftijdsgroepen: 0 tot 7 en 8 tot 15 jaar) en een *Profi Award* voor leerlingen ouder dan 15 jaar. De deelnemers halen een deelnamebon in een winkel die Caran d'Ache-producten verkoopt en leveren hun werk in bij *Caran d'Ache Belgium*. U kunt ze zelfs afgeven in elke McDonald's. Voor deelnemers tot 15 jaar zijn er twee tussentijdse selecties: 300 winnaars eind juni en 300 winnaars eind september. De winnaars van de *Profi Award* worden eind september geselecteerd. De geselecteerde werken gaan naar de hoofdronde (prijsuitreiking: 13 oktober in Antwerpen). De hoofdprijs bedraagt 100.000 fr. U kunt ook met de hele klas deelnemen. U vraagt uw deelnamebon aan bij *Caran d'Ache* en u maakt met de klas een tekening van minimum 70 x 100 cm rond hetzelfde thema. *Caran d'Ache Belgium - PB 21 - Anderlecht 3 - 1070 Brussel - \varnothing 02-332 07 60*

KLASSE-SERVICE

a

- *Leefschool De Vlieger - A. Pieterslaan 86 - 8400 Oostende - ☎ 059-51 22 35* zoekt voor indiensttreding (per 1 september) en voor wervingsreserve een **kleuterleid(st)er** en een **onderwijzer(es)**. Solliciteren vóór 20 mei bij *Werkgroep Alternatief Onderwijs vzw - Leffingestraat 225 - 8400 Oostende*.
- *Onderwijzer Alain Leuregans - Poperbosstraat 29 - 8820 Torhout - ☎ 050-21 70 46* ontwierp **Breuzel 5**, een basis-, inhaal- en verbredingspakket om gedifferentieerd te werken met **breuken**. Het pakket omvat honderd kopieerbare bladen en kost 2000 fr.
- *Didac Instituut - Karel Aerts - Neromstraat 153 - 1861 Meise - ☎ en fax 015-71 46 47* laat leerlingen vanaf het tweede jaar secundair onderwijs kennis maken met Amsterdam, Antwerpen, Brugge, Brussel of Leuven. Deze **stadsrondleidingen** kunnen onder begeleiding van een gids of u kunt met uw klas op eigen houtje rondwandelen.
- *Helga Van Nerum - G. Gezellestraat 50 - 3191 Boortmeerbeek - ☎ 015-51 50 65* gaat in Botswana lesgeven in een regentaatsopleiding. Zij zoekt **Engelstalige didactische werken** én werken rond **education technology** (leermiddelen). Ook transparanten en ander eenvoudig didactisch materiaal (te krijg, te koop, om na te maken) zijn welkom.
- *Stefan Symons - Ridder Gerardilaan 64 - 2650 Edegem - ☎ 03-449 38 66* schreef met *Isabelle De Becker - Wetstraat 43 - 2060 Antwerpen* **De kinderen van de Rozenstraat**, een musical voor en door kinderen (6 tot 14 jaar) over **pesten op school**. Bij de auteurs kunt u tekst en partituur bekomen om zelf een opvoering te organiseren (± 50 rollen). U kunt kennis maken met het stuk op 27 en 28 juni in het CC van Berchem (☎ 03-457 04 22).

SNEL WEZEN VOOR DYNAMO 2

a

Meer dan 1000 projecten waarvan er 402 gesubsidieerd werden: dat is het resultaat van de tweede editie van **DynaMo2** (vorig schooljaar). Enkele voorbeelden: 5 Antwerpse scholen spelen Macbeth, een lagere school uit Kalmthout onderhoudt een vlindertuin, jongeren uit het buitengewoon onderwijs knappen een jeugd- en gezinsboerderij op, een groep leerlingen van het Stedelijk Kunstinstituut van Gent blijft samen theater maken, enz.

De derde catalogus ligt op dit moment in uw school ter inzage. Opnieuw kunt u kiezen uit een hele resem projecten: 16 bedrijvige, 62 culturele, 45 democratische, 13 gezonde, 24 groene, 7 sportieve en 2 veilige. Naast deze kant-en-klaar-projecten kunt u in de zogenaamde vrije ruimte ook zelf een project indienen. Let wel: DynaMo2 betaalt geen infrastructuurwerken noch reis- en verblijfkosten voor schoolreizen of geïntegreerde werkperiodes (sneeuw-, zee-, bosklassen, enz.).

Uw aanvraag moet wél binnen zijn op 15 mei: snel wezen is dus de boodschap. En u moet er ook rekening mee houden dat de jury een aantal criteria hanteert om uw project al dan niet met subsidies te bedelen: inpassing in het schoolwerkplan, longitudinale werking, continue werking, vakoverschrijdende aanpak en een grote participatiegraad van de leerlingen. Tegen 1 september verneemt u of de jury uw project heeft geselecteerd voor subsidiëring.

Departement Onderwijs - Cultuurcel - Christel Op de beek - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 42 11 - fax 02-211 46 70

CURSUSSEN EN STUDIEDAGEN

ALGEMEEN

• Banaal plezier, populaire cultuur in de strijd tussen Hoog en Laag: 1/6.

Sociale Hogeschool - St. Annaplein 31 - 9000 Gent - ☎ 09-223 59 05

• Video voor gevorderden: Videoreportages maken: 4 tot 7/7 in Kessel-Lo.

Aap Noot Mies Video CV - Hugo Calens - Oude Liersebaan 88 - 2220 Hallaar - ☎ 015-25 17 40

• Onderwijs: Leiding geven aan een klas (14 tot 18/8 in Korbeek-Lo); Groeien naar leraarschap: Met vertrouwen voor de klas (4 tot 8/9 in Hoepertingen; voor studenten PHO).

Drama: Basisweek Creatief drama (7 tot 11/8 in Oostmalle); De kracht van je stem (14 tot 18/8 in Oostmalle); Optreden met taal - een training in levende communicatie (op aanvraag).
Stichting-Lodewijk de Raet - Liedtsstraat 27-29 - 1210 Brussel - ☎ 02-242 01 11

BASISONDERWIJS

• Open-deur in de Baobab Wereldklas: 17/5.

Informatie over inleefprogramma's en lesmappen; demonstratie nieuwe pindaspel.

Baobab Wereldklas - Nieuwstraat 70 - 9100 St. Niklaas - ☎ 03-777 20 15

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

• Wiskunde: Wiskundige tekstverwerking met Word: 24/5.

Nederlands: Argumenteren bij schrijfp opdrachten: 10/5.

Vakoverschrijdend: Geïntegreerde proef: 16/5.

Centrum voor Beroepsvervolmaking Leraren - UIA - Universiteitsplein 1 - 2610 Antwerpen - ☎ 03-820 29 61

CONGRESSEN EN SYMPOSIA

ALGEMEEN

• International Conference on Conflict and Development in Adolescence: 21-24/11.

Vakgroep Ontwikkelings- en Persoonlijkheidspsychologie - Universiteit Gent - Prof. Dr. L. Verhofstadt-Denève - H. Dunantlaan 2 - 9000 Gent - ☎ 09-264 64 99

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

• Tweejaarlijks Congres Wiskundeleraren: 1 tot 3/7 in Turnhout.

Spreekbeurten, werksessies, boekenbeurs, plenaire zittingen, enz. (programma en inlichtingen: Lieve Simons, voorzitter - ☎ 03-449 24 42).

Vlaamse Vereniging Wiskundeleraren - Ellen Holemans - Franse Liniestraat 15A - 3102 Langdorp - ☎ 016-56 84 76

• 11de Middenschoolcongres: Handelingsplannen in de leerlingbegeleiding: 9-10/5 in Blankenberge.

Een tweeledig doel: vergaren van informatie over leerlingbegeleiding (vanuit derdelijnsdeskundigen) én opstellen van handelingsplannen.

StAM - Mariëndaal 44 - 3290 Diest - ☎ 013-33 67 37 - fax 013-32 22 14

• SI-VEC - Vectorsimulatie van SI-eenheden: 17/5 in LUC (Diepenbeek).

Voorstelling van didactische software: vectoriële voorstellingen leggen de link tussen basiseenheden en afgeleide eenheden van het internationale eenhedenstelsel SI.

Standaard Educatieve Uitgeverij - Belgiëlei 147A - 2018 Antwerpen - ☎ 03-239 59 00

• Semaine Latine d'Amöneburg: 6 tot 12/8 in Amöneburg (Duitsland).

Thema: Latijn praten - Romeins koken - Latijn als internationale taal.

Thomas Götzhäuser - Kleeberger Straße 40 - 35510 Butzbach - Duitsland - ☎ 00-49-6033-16557

LERAARS ENGELS VERENIGD

De Vereniging Vlaamse Leerkrachten Engels (VVLE) groepeert al meer dan 20 jaar docenten én studenten Engels uit secundair en hoger onderwijs. Leden kunnen een beroep doen op Job Recruitment (hulp aan jonge werkzoekende leerkrachten). U kunt een native speaker lastig vallen met al uw moeilijke vragen via de Taaltelefoon. Er zijn studiereizen naar Engeland, workshops, lezingen, enz. Een Engelse groep brengt elk jaar instant theatre in Vlaamse scholen. Enz. Enz. Het secretariaat van de VVLE bevindt zich in het VVL-Huis - Zwijgerstraat 37 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-237 65 59.

Lid worden van de VVLE kan door overschrijving van 400 fr. (voor één schooljaar) op rekeningnr. 416-0068021-18. U krijgt dan het driemaandelijks vak- en ledenblad Newsletter gratis in de bus.

VVLE - Heistraat 62 - 9100 St. Niklaas - ☎ en fax 03-766 41 27

KLASSE-MENT

Kamiel Spiessens zat er compleet naast, maar de anatomische kennis van zo'n vijfhonderd andere lezers was beter. De namen van de vijf winnaars van een boekenbon van 2000 fr., geschonken door de Standaard Boekhandel, leest u pas volgende maand. Hieronder krijgt u wél een nieuwe opgave waar-

mee u (opnieuw) in het strijdperk kunt treden. Stuur uw antwoord vóór 26 mei naar **KLASSE-MENT** - Koningstraat 138 - 1000 Brussel.

Winnaars opgave 17: Dirk Vanmassenhove (Wespelaar), Henri Cartuyvels (Hasselt), Eddy Casseur (Mechelen), Bruni Mortier (Mol) en Hilde Bosman (Buggenhout).

Oplossing opgave 18: De Anatomische Les (drukker-uitgever Elsevier introduceerde naast de J ook de V - geneesheer Vesalius is de grondlegger van de wetenschappelijke anatomie - Elsevier werkte in Leiden, de stad waar Rembrandt werd geboren - Rembrandt schilderde het werk De Anatomische Les).

Opgave 19: Een bekend Brussels journalist schreef in 1983 een gedicht over dieren die in 1878 in een Waals mijndorpje werden teruggevonden. Zij deden nogal wat stof opwaaien in de geologische periode die u op de tijdtabel in het aardrijkskundelokaal vindt tussen 135 en 70 miljoen jaar geleden. Die periode kreeg de naam van een gesteente dat volgens de scheikundeleraar vooral calciumcarbonaat bevat. Misschien hangen er zelfs nog resten van dat gesteente aan uw eigen vingers. De naam ervan, graag.

Standaard
Boekhandel

• GRATIS WEGWIJS IN VLAANDEREN

«Kent u het verschil tussen de Vlaamse Raad en de Vlaamse regering, mijnheer?» Uw leerlingen vragen er misschien om. Maar kent u ook altijd het juiste antwoord? De vervroegde verkiezingen van 21 mei komen nu wel heel dichtbij. Voor het eerst zullen we naar de stembus trekken om de leden van de Vlaamse Raad rechtstreeks te verkiezen.

Misschien een aanleiding om uw leerlingen in te wijden in de nieuwe wereld van federale overheden, gemeenschappen en gewesten. De leden van de Vlaamse Raad doen het wetgevend werk, kiezen de ministers van de Vlaamse regering en controleren het regeringsbeleid. Voortaan is de Vlaamse Raad ook een legislatuurparlement. De Vlaamse Raad kan de Vlaamse regering weliswaar ontslaan maar moet dan tegelijk een nieuwe regering voorstellen. Zo zijn tussentijdse verkiezingen voortaan onmogelijk. Alle nieuwigheden vindt u in de drie luiken van een grote informatiecampagne: Wat betekent Vlaanderen voor de leefwereld van de Vlaming? Hoe zit de Vlaamse overheid in elkaar? Hoe verhoudt de Vlaamse overheid zich tot de andere overheden?

Om u wegwijs te helpen is er een gloednieuwe gratis brochure *Verder met Vlaanderen* (300.000 ex.) waarin u alles haarfijn én glashelder wordt uitgelegd. Hoe zit het met de taalgrens? Wat is nu het statuut van Brussel? Waar kunt u de Vlaamse ombudsman bereiken? Wat doet de Vlaamse overheid met haar geld? Hoe groot is Vlaanderen in de wereld? Waarom heeft het Atomium eigenlijk een bol te weinig? In de brochure vindt u het antwoord op al deze vragen en op nog veel meer. De brochure is trou-

van Frank De Gruyter over een meisje op een onbewoond eiland, over haar belevenissen, haar gevoelens én over de oude kapitein waarover haar opa altijd vertelde. Geschikt voor schoolvoorstellingen.

160 lezers kunnen gratis kennismaken met dit verteltheater op woensdag 7 juni in het *Museumtheater - Zwijgershoek - 9100 St. Niklaas*. Er zijn twee opvoeringen: 14.30 u. (60 plaatsen beschikbaar) en 16 u. (100 plaatsen beschikbaar). Stuur een kaartje naar *KLASSE (KAPITEIN) - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel* en u ontvangt een **toegangsbijwilt voor twee personen**. Vermeld ook het uur van uw voorkeur: 14.30 u. of 16 u.

Meer inlichtingen bij: *Abimo Uitgeverij - Beukenlaan 8 - 9250 Waasmunster - ☎ 052-46 24 07*

• 500 POSTERS GRATIS

Het tekstje op de achterpagina van deze *KLASSE* werd geschreven door een 14-jarige leerling n.a.v. de V-Dag in haar school. Het staat ook op een **grote poster** (80 x 60 cm) met een heel andere illustratie. Daarvan hebben we 500 exemplaren voor u klaar liggen. Die sturen we **per vijf** op naar uw school. Honderd gelukkigen dus. Schrijf een kaartje naar *KLASSE (POSTER) - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel*

• GRATIS THEATER

Hoe onmiddellijk is binnenkort? of *HOIB?* is een **theaterproductie** over seropositiviteit voor jongeren van 15 tot 18 jaar. Het is een stuk voor twee acteurs (beiden ook echt seropositief) met gesprekken, herinneringen, mijmeringen over tijd, over leven en dood, over afscheid nemen. Er is ook een pedagogische map met o.a. persoonlijke verhalen die het menselijke karakter van de ziekte en haar sociale gevolgen benadrukken.

De productie toert tot volgend jaar langs de meeste Vlaamse culturele centra. Meer informatie over deze toernee en hoe u er met uw klas naar toe kunt, krijgt u via *Fort 33 vzw - Pieter Nys - Lamoriniëstraat 252 - 2018 Antwerpen - ☎ 03-230 50 94*.

KLASSE heeft **60 vrijkaarten** klaarliggen voor deze productie: 15 x 2 kaarten voor 19 mei (CC Berchem) en 15 x 2 kaarten voor 31 mei (CC Kortrijk). Schrijven naar *KLASSE - HOIB? - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel*

DE REACTIES

• 4500 lezers hebben via *KLASSE* tijdens de paasvakantie de nieuwe mogelijkheden ontdekt van *BELGACOM-LESSIVE*. Via satelliet en straalverbindingen bereiken ons uitsluitend positieve berichten over die kennismakingsdagen. De winnaar van de telecomprijzen is *Marie-Josée Vermeeren (Stedelijke Nijverheidsschool - Paardenmarkt 24 - 2000 Antwerpen)*.

• «Bedankt voor de leuke dag in *Paradisio*. Het was een echte ontdekking voor ons.» Dat lezen we op een kaartje-uit-het-vogel-paradijs. Zo'n 5000 lezers van *KLASSE* hebben dit park gratis bezocht tijdens de speciale open-deur-dagen voor Vlaamse leerkrachten (is een open-deur-dag wel een geschikt woord voor een vogelpark?). Wel een mooie plaats om er eens uit te vliegen. *Parc Paradisio - Domaine de Cambron - 7940 Cambron-Casteau - ☎ 068-45 46 53*

• **Een andere kijk op de stad**. Voor de alternatieve rondleidingen in Brussel, Leuven, Antwerpen en Mechelen vroegen zo'n 2000 lezers een gratis deelnemingskaart aan. Tientallen gidsen zorgden voor een verrassende kennismaking met de andere kant van een stad. Graag gedaan. En een zinnige tip voor een uitdagend stadsbezoek met uw leerlingen.

Antwerpen Averechts - Kronenburgstraat 34 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-248 15 77/Leuven Eigen-wijs - Brabanconnestraat 93 - 3000 Leuven - ☎ 016-23 60 34/Mechelenbinnenste buitenen - Vekestraat 8 - 2800 Mechelen - ☎ 015-41 27 08/Brukselbinnenste buitenen - Oude Graanmarkt 16 bus 1 - 1000 Brussel - ☎ 02-511 78 83

• We hadden zo'n dertigtal reacties verwacht van **kritische lezers** die actief aan het leescomité willen meewerken. Maar uw betrokkenheid is groot: meer dan 1500 lezers hebben ons spontaan hun medewerking aangeboden. Om de gegevens elke maand te kunnen verwerken, moeten we ons tot een representatieve selectie beperken. Als u daarbij bent, hoort u nog van ons. Maar we hebben alle namen wel genoteerd als mogelijke contactpersonen. Alvast allemaal hartelijk dank voor zoveel engagement.

GRATIS BROCHURE

- Ja, ik wil graag een gratis exemplaar van de brochure *Verder met Vlaanderen*.
- Ik ga de brochure gebruiken in de klas. Stuur mij a.u.b. gratis exemplaren.

NAAM:

ADRES:

NAAM EN ADRES VAN DE INSTELLING:

Stuur deze bon meteen naar *Verder met Vlaanderen - Boudewijnlaan 30 - 1210 Brussel*

wens zeer geschikt voor klassikaal gebruik in de tweede en derde graad secundair onderwijs.

Er is ook een **video *Verder met Vlaanderen*** (ongeveer 20 minuten) die enkele thema's uit de brochure belicht en zo een inleiding vormt op de brochure. U kunt hem bestellen door overschrijving van 200 fr. op rekeningnr. 091-2201002-04 van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - 1210 Brussel met vermelding *Verder met Vlaanderen + gewenst aantal exemplaren*.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - Departement Coördinatie - Verder met Vlaanderen - Boudewijnlaan 30 - 1210 Brussel - ☎ 02-507 5641

• GRATIS VERTELTHEATER

«Dagen, weken, maanden, jaren werd er gewerkt aan een schip tot het klaar was om te varen, voorbereid op elke klip.» Zo begint een Mexicaans gedicht van 240 verzen. *Guy Didelez* en *Frank Pollet* vertaalden het prachtige kinderboek *De Kapitein* van *Liliana Santirso* in het Nederlands. Het verhaal gaat over een oude man, een schip, de tijd, de zee en... muizen. Maar ook over liefde, afscheid en dood. Toch gaat het hier om een echt kinderboek (2de en 3de graad lager onderwijs). Het boek is verkrijgbaar bij *Uitgeverij Abimo*. Leerkrachten krijgen gratis didactische tips bij het boek.

Didelez en *Pollet* schreven op basis van dit boek ook een vertelprogramma voor dezelfde doelgroep. *Inge Goddijn* vertelt in een regio

«Hoe kun je nu respect opbrengen voor jongeren die zich over alles negatief uitlaten, hun haar afscheren, de mouwen van hun jas knippen en een ring door hun neus jagen?»

Conflict school

Ruzie tussen leerlingen. Onenigheid in de klas. Misverstanden met collega's. Beschuldigingen van ouders. Wie in onderwijs staat heeft voortdurend te maken met conflicten. Blijkbaar vindt iedereen het logisch dat

AANPAK u daar ook mee om kunt. Beter nog: dat u het conflict meteen oplost. Maar hoe doet u dat: straf geven, terug blaffen, lijdzaam toezien? Een uitweg.

«Je kan ze nog gewoon het best een draai om hun oren geven», zegt een wat opgewonden leerkracht. «De zachte aanpak helpt toch niet». Voor de pedagogische studiedag zijn de leerkrachten vandaag overgeleverd aan *Pat Patfoort*. Zij is antropologe en doctor in de menselijke biologie. Ze luistert aandachtig naar wat de leerkracht opmerkt en gaat er niet meteen tegenin. Daarmee zet ze haar eigen principes om in de praktijk. Maar «zacht» wil ze haar aanpak niet noemen.

PAT PATFOORT: Ik pleit voor een kordate en energieke aanpak van conflicten. Als we ons bedreigd voelen of in een moeilijke situatie staan, zien we doorgaans maar twee mogelijkheden: ofwel laten we ons doen, ofwel slaan we terug. In het eerste

geval laten we alles maar passief gebeuren, in het tweede geval gaan we in de tegenaanval. Het lijkt alsof we alleen maar de keuze hebben tussen ons geweld te laten aandoen of ons met geweld te verdedigen.

U stelt dat er een derde weg is.

PAT PATFOORT: Als we ons beperken tot de twee bekende polen, leidt dat tot omgangsvormen die eigenlijk niet meer zijn dan vormen van aanvallen of lijdzaam verdragen. Om ons goed te voelen, willen we boven de anderen uitsteken. Om onze zin te krijgen, stellen we ons belang boven dat van anderen. Om onszelf te beveiligen, bedreigen we de anderen. De derde weg ligt buiten de tweestrijd. Het gaat om *geweldloze weerbaarheid*. Een manier om onszelf te handhaven en te verdedigen zonder de ander te willen vernietigen. Dat klinkt misschien zacht maar dat is het niet.

Kunt u ruzies oplossen?

PAT PATFOORT: Het denkkader van ruzies leidt tot steeds meer problemen, psychisch en fysiek geweld, pesterijen en conflicten. Dat denkkader moeten we vervangen door een heel ander kader waarin respect centraal staat: luisteren, opbouwen en samenwerken. Ik wil daarmee niet zeggen dat we elk gedrag of systeem moeten goedkeuren, maar we moeten wel in alle omstandigheden proberen respect op te brengen voor de waarde van een persoon of een groep, ook al is dat je tegenstander of vijand.

Ring door neus

Pat Patfoort geeft al meer dan tien jaar voordrachten en trainingen in binnen- en buitenland, vaak ook voor leerlingen en (aspirant)leerkrachten. Ze heeft talloze artikelen en twee boeken over het onderwerp gepubliceerd. Zowat overal moet ze tegen dezelfde vooroordelen inroeien. «We hebben deze manier van denken dan ook nooit geleerd», zegt ze.

Op de pedagogische studiedag werpt onder tussen een leraar op dat hij er toch wel moeite mee heeft om respect op te brengen voor jongeren die zich over alles negatief uitlaten, hun haar afscheren, de mouwen van hun jas knippen en een ring door hun neus jagen.

PAT PATFOORT: Ik zeg niet dat we alles moeten goedkeuren. Maar we moeten wel leren omgaan met meningsverschillen. Het gaat om een ingesteldheid waarmee je niet direct een oordeel formuleert of probeert gelijk te halen, want dat gaat altijd ten koste van anderen. Mensen zijn niet gelijk, maar wel gelijkwaardig. In elk conflict moet je elkaar als gelijkwaardige mensen blijven beschouwen: niet als meerdere of mindere. Anders kom je telkens in tegengedrag terecht, een escalatie van steeds meer conflicten.

Is de leerkracht niet de meerdere?

PAT PATFOORT: We moeten weg van dat soort denken. Als we ons blijven opstellen als meerdere en minderen geraken we er niet uit. Directeurs voelen zich dan de meerdere tegenover leerkrachten, leerkrachten voelen zich de meerdere tegenover leerlingen, licentiaten voelen zich dan weer meer dan regenten, ouders plaatsen zich boven leraars, enz. Het gaat juist om een derde weg. Alleen wie te weinig zelfvertrouwen en innerlijke kracht heeft, valt terug op de gemakkelij-

ke categorieën van meerdere en mindere. Daar is dan wel altijd iemand het slachtoffer van.

Aan de deur

Zou u zelf iemand straf geven?

PAT PATFOORT: Wat is straf? Je moet mensen wel leren dat hun daden gevolgen hebben en je moet in samenspraak goede afspraken maken. Maar je plaatst als opvoeder de andere snel in de positie van de mindere zonder begrip op te brengen voor de hele context van zijn gedrag. Je straft bijvoorbeeld een leerling omdat hij zijn boek vergeten heeft. Maar zijn ouders zijn gescheiden. Hij heeft «twee huizen» voor zijn boeken. Als hij dan iets vergeet, is dat niet altijd zijn eigen schuld. Gewoon straffen komt in dit geval voor zo'n kind heel bedreigend over. Als je met leerlingen praat, wordt pas duidelijk hoe bedreigend leraars soms zijn. Al zijn die zich daar zelf dikwijls niet van bewust. Straffen, leerlingen aan de deur zetten of van school verwijderen lijkt op korte termijn vaak een gemakkelijke oplossing. Maar die leerlingen werken hun frustratie op andere ogenblikken weer bij andere mensen uit. Op die manier wordt dat steeds erger.

Wat is dan de beste houding van een leraar voor de klas?

PAT PATFOORT: Eén van vertrouwen in zichzelf. Een sterke houding die niet vertrekt van autoritaire macht, maar die ook ruimte biedt voor dialoog. Die sfeer zou op de hele school voelbaar moeten zijn: waardering voor elkaar. Directie en leerkrachten, collega's onder elkaar, leerkrachten en leerlingen, ouders... In plaats van tégen elkaar op te boksen, samen ervaringen opdoen, leren, plezier maken... In zo'n sfeer wordt ook gelachen, maar niet om iemand pijn te doen of met zwakke plekken van anderen. Daarin ontmoeten mensen elkaar die elkaar steunen en positief bevestigen.

Wie van die hemel op aarde de eerste steen wil leggen, wens ik veel succes.

PAT PATFOORT: Alléén kan je dat nooit, denk ik. Ook op dit vlak gaan geïsoleerde idealistische pioniers roemloos ten onder. Je moet er in het begin misschien met een kleine groep aan werken, maar je moet wel steun ervaren, aan groepsvorming kunnen doen.

Branden blussen

En de steunpilaren van zo'n veranderde mentaliteit zijn?

PAT PATFOORT: Ten eerste moet je *het probleem erkennen*, erover spreken. Dit is toch nog een taboe, hoor. Scholen die me uitnodigen voor een studiedag sloven zich bijvoorbeeld dikwijls eerst uit om zich te verontschuldigen: «Denk vooral niet dat er bij ons grote problemen zijn, eh.»

Ten tweede moeten alle betrokkenen zich bewust worden van het feit dat ze op *verschillende manieren* met mensen kunnen omgaan. Velen zitten vast in één denkpatroon dat hen een zeker houvast geeft. Je moet een derde weg willen vinden.

Daarnaast heeft iedereen behoefte aan veel *positieve bevestiging* en waardering. Die moet je regelmatig durven geven aan elkaar: directie, leerkrachten, leerlingen en ouders. Meestal leggen we veel te veel nadruk op het negatieve, op wat fout loopt. Wie geregeld positieve steun krijgt, kan ook veel beter tegen eventuele kritiek. Hij voelt

zich dan niet uitsluitend bedreigd.

Tenslotte gaat het om *één basishouding*: open staan voor de méns achter de leerling, achter de leerkracht, achter de directie... Pas als je zélf als mens open staat voor de ander, kan je van hem vragen dat hij open staat voor jou.

Dan stel je je wel heel kwetsbaar op.

PAT PATFOORT: Dat lijkt alleen maar zo. Het is een sterke houding. Het gaat vooral om een mentaliteit waarin je onbevooroordeeld naar elkaar kunt luisteren en elkaar probeert te aanvaarden. Het alternatief is een escalatie van conflict en geweld. De beste aanpak zit in de preventie: op voorhand werken aan een geweldloze sfeer i.p.v. voortdurend branden proberen te blussen als het te laat is.

Stelt u eigenlijk vast dat er meer conflicten zijn dan vroeger?

PAT PATFOORT: Neen. Ze komen gewoon meer naar boven. We durven er meer over spreken. Pesterijen zijn altijd de uitlaatklep van onze samenleving geweest. Die hebben altijd bestaan. Vroeger gingen de mensen er ook aan kapot. Nu durven we ons toch al eens bezinnen over de manier waarop we met elkaar omgaan.

Sommige mensen lijden ook sterk onder het onuitgesprokene: roddel en pesterijen bijvoorbeeld.

PAT PATFOORT: De psychische pijn is voor de meeste mensen (leerlingen én leraars) veel erger dan het fysieke. Het begint niet met wat je DOET maar bij wat je DENKT. Als je de ander niet als gelijkwaardig beschouwt, behandel je hem anders.

Is de wereld die u schetst toch geen utopie?

PAT PATFOORT: Nee, dat blijkt ook uit de talloze ervaringen van cursisten. Het kan echt anders. Maar het ontgoochelt me wel als bijvoorbeeld een groep aspirant-leerkrachten deze visie een utopie noemt. Zij willen soms gewoon uit revanche de macht overnemen. Ze hebben zich lang *de mindere* gevoeld en vinden dat het nu hun beurt is om *de meerdere* te spelen.

Terwijl het om gelijkwaardigheid zou moeten draaien.

PAT PATFOORT: Zoals u zegt. ■

«Geef ze toch een draai om hun oren.»

DE VUURBLOEM

Pat Patfoort is verbonden aan *De Vuurbloem*, een centrum voor geweldloosheid in omgang en conflicthantering.

● Er bestaat in verschillende provincies een vast aanbod van **trainingen** waar u als individu kunt aan deelnemen. Daarvoor kunt u een speciale programma-brochure aanvragen. Enkele activiteiten voor volgend schooljaar.

• Een basiscursus van één dag over geweldloze opvoeding in de school, apart voor basis- en secundair onderwijs, op zaterdag 21 oktober in Antwerpen. Op het programma: omgaan met ruzie in de klas, moeilijke leerlingen en groepen, macht en gezag, weerbaarheid van leerkrachten en leerlingen, enz.

• Geweldloze relaties tussen volwassenen: één dag in Leuven (16 dec.) of vier avonden in Gent (13, 20, 27 nov. en 4 dec.).

• Geweldloze opvoeding thuis: een weekend in Kasterlee (25 en 26 nov.).

● Een **voordracht** kan ook. De inleiding duurt ongeveer één uur en dan volgt de discussie. Dat kan voor een pedagogische studiedag voor leerkrachten van elk niveau, een oudercomité, enz. Thema's zijn conflicthantering, agressie bij kinderen en jongeren, geweldloze opvoeding, enz. Of u vraagt een **training op maat**. Zo leert u in uw eigen situatie geweldloos met conflicten omgaan via luisteren, praten, creatieve oefeningen, vertrouwensspelen, enz.

● Zin om een **boek** van Pat Patfoort te lezen? *Bouwen aan geweldloosheid* kost 300 fr. (excl. verzendingskosten). U kunt het bij De Vuurbloem bestellen.

Wij hebben tien gratis exemplaren klaar liggen voor wie een kaartje met een reactie stuurt naar KLASSE (CONFLICT) - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel.

Problemen vroeger opsporen en kinderen beter begeleiden.

Kopvoeters of hele mannetjes?

Pas als kinderen in de derde kleuterklas zitten, stapt een specialist de klas binnen om hun schoolrijpheid te testen. Kinderen met problemen blijven vaak te lang in de kou staan. Dit kunnen we vermijden als ook de jongste kleutergroep onder de loep wordt

PROJECT gelegd.

Als de kleuterleid(st)er betergewapend is om probleemsignalen op te vangen. Als het aantal kinderen per klas wordt beperkt. Als de directie overlegmomenten inbouwt voor de leerkrachten. Als ouders en PMS nauwer bij het schoolgebeuren worden betrokken. Als... Ook voor risico-kleuters geldt: hoe vroeger de diagnose, hoe effectiever de behandeling. Dat bewijst een ingrijpend project waarin onderzoekers en kleuterleid(st)ers samen van kopvoeters hele mannetjes hebben gemaakt.

Nico, vijf jaar, is op internaat. Zijn ouders zijn gescheiden en zijn vader heeft heel onregelmatige werkuren. Nico mist zijn papa heel erg en vraagt vaak hoeveel keer hij nog moet slapen voor hij naar huis mag. Op school gedraagt hij zich dikwijls negatief door dingen om te gooien en stuk te maken of door anderen pijn te doen. Weet de kleuterleidster wat er aan de hand is? Hoe kan ze een beter beeld krijgen van Nico? En wat kan ze doen?

Dit is maar één voorbeeld van de vele situaties waarmee een onderzoeksteam onder leiding van prof. Ferre Laevers (KUL) werd geconfronteerd.

Kinderen volgen

Ruim twee jaar lang leverden de onderzoekers intensief werk in negen kleuterklassen, op zoek naar methodes om kinderen met sociaal-emotionele problemen of ontwikkelingsstilstand vroegtijdig op te sporen en op een fundamentele manier te helpen. Het team ontwierp een drie-stappen-methode om een klasgroep en individuele kleuters regelmatig door te lichten. De kleuterleid(st)ers oefenden specifieke observatietechnieken en maakten gebruik van speciaal voor hen ontworpen invulformulieren. Om zoveel mogelijk gegevens te verzamelen, werd er een overlegstrategie uitgewerkt tussen onderzoekers, leerkrachten en PMS, ouders, buitenschoolse hulp,... Tientallen gevalsstudies resulteerden in een reeks maatregelen om risico-kleuters de gepaste hulp te geven. Kortom, er bestaat nu een *kindvolgsysteem* waarmee men het moment kan registreren waarop het met het kind misloopt, en er is ook een in de praktijk getoetste *interventiestrategie*. Een en ander staat met veel voorbeelden, tips en adviezen beschreven in *Een*

procesgericht kindvolgsysteem voor kleuters, een praktijkgericht boek dat inspeelt op de vraag naar zorgverbreding in het kleuteronderwijs.

Bedjes

Terug naar Nico. De juf heeft wel begrepen dat Nico zijn vader mist en dat hij behoefte heeft aan duidelijkheid en zekerheid. Als één van de interventies brengt ze bedjes aan op de weekkalender, zodat Nico kan zien hoeveel keer hij nog moet slapen voor het weekend is. Dit stelt hem inderdaad gerust. De bedjes kunnen worden verschoven over een koordje en daar wil Nico best voor zorgen. Meteen heeft de juf hem indirect begrip en steun gegeven voor zijn gevoelens van verdriet en heimwee.

Als kinderen zich niet goed voelen, wijst dit vaak op *sociaal-emotionele problemen*. Kleuters met dit soort problemen moeten op een bewuste manier leren omgaan met niet-verwerkte ervaringen, tot een beter contact komen met zichzelf en hun basisbehoeften beter leren bevredigen. Daartoe kan de kleuterleid(st)er positieve aandacht en steun geven, de kleuter veel bevestigen, kansen bieden om te ontladen, sociale vaardigheden bevorderen, kinderboeken over gevoelsgeladen onderwerpen hanteren, expressiemogelijkheden creëren, informatie geven of structuur bieden.

Kopvoeters

Bjorn, vier jaar, beweegt zich zo weinig mogelijk. Hij vermijdt elke drukte en is bang om ergens tegenaan te lopen. Hij beweegt zich heel houderig. Op de speelplaats staat Bjorn helemaal op non-actief. Onder meer voor hem werkt de leerkracht eerst een hele week rond lichaamsbeleving en

psychomotoriek. Via allerlei leuke, maar ook heel rustige spelletjes leert Bjorn de verschillende onderdelen van zijn lichaam «voelen» en «herkennen». Ook eenvoudige rol oefeningen dragen er toe bij dat hij zich meer bewust wordt van zijn romp als centrum van zijn eigen lichaam. Regelmatig gaat de leerkracht met hem voor een grote spiegel staan in de klas. Samen «betasten» ze dan hun lichaam. Geleidelijk wordt Bjorn zich meer bewust van zijn lichaam. Dat blijkt ook uit de tekeningen die hij maakt: geen kopvoeters meer, maar volledige mannetjes!

Bjorn is wat men noemt *ontwikkelingsbedreigd*. Bij zulke kinderen is de ontwikkeling in een of meer basisontwikkelingsgebieden stilgevallen of dreigt dit te gebeuren. Afhankelijk van het gebied kan er op zes manieren aangewerkt worden. Lichaamsbeleving en psychomotoriek ontwikkelen is een van deze interventies. Andere zijn taal-, spraak- en communicatievermogen, denkvermogen en begripvorming, zelfsturing (het kind leren hoe het moet «kiezen» en zijn handelingen hierop richten) en het aanbod afstemmen op zwak- en hoogbegaafden.

Ontdekdozen

Juffrouw Els merkt dat Raf (zes jaar) de laatste tijd minder betrokken is bij de activiteiten in de klas. Tot nu toe speelde hij veel aan de timmerbank en in de bouwhoek. Hij kon er mooie constructies maken. Nu doet hij dat niet meer. Hij vlindert veel rond in het lokaal, zijn enthousiasme draait op een laag toerental. Juffrouw Els vermoedt dat Raf uitgekoken is op het spel en dat hij een nieuwe uitdaging nodig heeft. Daarom brengt ze ontdekdozen rond elektriciteit op batterijen in de klas. Het aanbod slaat aan bij Raf. Hij wil het gauw uitproberen. Hij ontdekt hoe je een lampje kan doen branden en hoe een schakelaar werkt. Ook wil hij nieuwe dingen uitproberen. Juffrouw Els merkt dat Raf enthousiast is. Ze brengt ook een boek over elektriciteit mee. Raf zoekt in het boek hoe hij nieuwe dingen kan uitproberen. De juf besluit haar observaties nog wat verder te zetten om te zien of het effect niet van korte duur is.

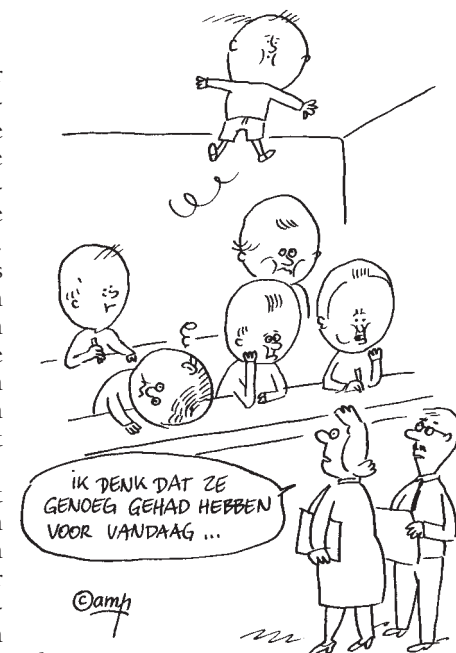
Wat juffrouw Els doet, is een voorbeeld van een *algemene maatregel*, in dit geval *nieuwe materialen en activiteiten inbrengen*. Andere algemene maatregelen zijn: de klasruimte in duidelijk afgebakende hoeken herschikken, inspelen op de interesse van de kinderen, het initiatief van de kleuters stimuleren en in goede banen (regels en afspraken) leiden, kleuters de kans geven om de wereld van gevoelens, relaties en waarden te verkennen, enz. Al deze maatregelen zijn uit de praktijk gegroeid en gesystematiseerd in de interventiestrategie opgenomen. Ze moeten de kwaliteit van het pedagogisch-didactisch basismilieu optimaliseren. Soms kunnen ze al voldoende zijn om individuele problemen van kleuters te identificeren of op te lossen.

Ouders van nu

Jeroen (vijf jaar) is al enkele jaren in begeleiding bij een gespecialiseerde dienst wegens een ontwikkelingsstoornis waardoor hij o.a. minder vlug leert praten en contactmoeilijkheden heeft. Via zijn ouders krijgt de kleuterleidster contact met die dienst. Er ontstaat een samenwerking die aanvankelijk niet meer inhoudt dan het telefonisch uitwisselen van informatie. Zowel de kleuterleidster als de peda-

goog die Jeroen behandelt, krijgen hierdoor een scherper en vollediger beeld van de problematiek. Zij spreken af elkaar verder op de hoogte te houden. De ouders weten van deze stappen en zijn blij met deze nieuwe samenwerking. In een schriftelijk verslag meldt de pedagoog Jeroens belangrijkste problemen. Hij suggereert dat poppenkast of toneeltjes Jeroens inzicht in sociale situaties kunnen verbeteren. De kleuterleidster gaat hierop in en moedigt Jeroens creativiteit aan. Ze komt te weten welk soort verhalen Jeroen aanspreken en geeft die informatie door. De ouders kopen soortgelijke boekjes. Ze appreciëren de inzet en medewerking van de leerkracht.

Ook doorverwijzing en samenwerking met ouders en gespecialiseerde diensten behoren tot de interventiestrategie. Die contacten kunnen delicaat zijn, maar ze zijn essentieel voor informatie en inzicht rond problemen. Tenslotte moet de leerkracht zijn eigen grenzen kennen. Bij sommige kinderen is de problematiek immers zo complex, dat hij er alleen niet uit kan komen. ■

DRIE STAPPEN OM KINDEREN TE VOLGEN

Hoe voelt het kind zich? Hoe actief en intens is het bezig? Met deze twee vragen kunt u achterhalen hoe «goed» u wel bezig bent. De eerste vraag heeft te maken met het *welbevinden*, de tweede met de *betrokkenheid* van elk kind. Aan de hand van deze criteria kunt u elke kleuter nauwkeurig volgen. Dat kan in drie fasen.

1. De klas: overzicht op een schaal

Om de twee tot drie maanden doet u over alle kinderen een uitspraak. U noteert op een *laag-matig-hoog* schaal of een 5-puntenschaal in hoeverre elk kind zich goed voelt in de klas (*welbevinden*) en in welke mate het meedoet met de activiteiten in de klas (*betrokkenheid*). Op die manier kunt u de kinderen identificeren:

- die extra zorg nodig hebben op het sociaal-emotionele vlak;
- die extra zorg nodig hebben omdat ze in hun ontwikkeling bedreigd zijn;

2. De kleuter: zijn wereld in kaart

Voor kinderen die te laag scoren voor welbevinden en/of betrokkenheid opent u een dossier. Daarin noteert u eerst enkele algemene gegevens (identificatie, thuissituatie, globale indruk). Daarna kent u scores toe voor welbevinden in de vier velden waarmee het kind in relatie staat: de leeftijdgenoten, de leerkracht, de gezinsleden en de klas- en schoolwereld.

Hetzelfde doet u voor de mate waarin het kind betrokken is bij al de activiteiten die u in de klas hebt aangeboden. Zo komt u te weten waar het probleem precies schuilt: motoriek, taal en communicatie, denken en begripvorming, e.d. Is de betrokkenheid van het kind op een of meer ontwikkelingsgebieden laag, dan is er reden tot ingrijpen. Dat is ook het geval als het ontwikkelingsniveau van de kleuter opmerkelijk laag is.

3. De werkpunten: positieve vertrekpunten

Ten slotte maakt u een balans van de positieve en negatieve punten in het kind en zijn omgeving. U schat de ernst van het probleem in en legt werkpunten vast. Waaraan wil ik met het kind werken? Wat wil ik bereiken? Om op die vragen te antwoorden, is het juist heel belangrijk te kunnen vertrekken van de positieve aspecten rond het kind, want dat zullen de invalshoeken zijn.

Gedetailleerde informatie, richtlijnen en gebruiksklare formulieren vindt u in **Een procesgericht Kindvolgsysteem voor kleuters** door E. Vandenbussche, M. Kog, L. Depondt, F. Laevers. Reeks Kleuteronderwijs, nr. 5, 1994.

Het boek kost 450 fr. Bestellen kan schriftelijk of telefonisch bij: Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs vzw - Vesaliusstraat 2 - 3000 Leuven - ☎ 03-32 38 90 - fax. 016-32 38 57

Onderzoekrapport: Prof. F. Laevers, M. Kog, E. Vandenbussche, P. Noé, *Ontwikkeling van een interventiestrategie voor de begeleiding van ontwikkelingsbedreigde kleuters*, project in opdracht van het Departement Onderwijs van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Katholieke Universiteit Leuven, januari 1995.

Zo'n 3000 leraars zetten hun talent in voor het Deeltijds Kunstonderwijs (DKO). Ze worden nu betaald door het Departement Onderwijs. In de vroegere «muziekschool» bereikten de kunstleraar uitmuntende resultaten met solisten. Maar de uitval van de leerlingen was zeer groot. Nog geen vijf procent voltooide de opleiding. Wie geen talent had, kreeg weinig kansen. De «muziekacademie» had weinig no-

Meer dan solo slim

Chopin kan je spelen. Van Ostajien kan je voordragen. «Maar als je daarbij ook nog Chopin kan situeren in de geschiedenis, als je weet hoe Antwerpen in Van Ostajien's tijd eruit zag, als je een culturele achtergrond kan opbouwen, dan gaat er een boeiende wereld open», zegt inspecteur kunstonderwijs Francis Verdoodt. «Om vervreemding te vermijden, spelen we zoveel mogelijk in op de eigen leefwereld van de leerling, vooral bij de 8- tot 16-jarigen. We kunnen rond een project een wereld creëren. Dat kan het beste interdisciplinair gebeuren, waarbij de leraars muziek, woord en beweging samenwerken. Hierbij krijgt niet alleen de getalenteerde, wie goed een instrument kan bespelen, kansen maar ook wie een brede interesse heeft voor de wereld van cultuur.»

Amateurs

Iemand die piano wil leren, zal dus met meer dan toetsen en noten in contact komen. Dat vereist een nieuwe visie. De leerlingen mogen niet verwachten dat ze alleen maar worden opgeleid tot bijvoorbeeld pianovirtuoos. Ze worden geïnitieerd in de cultuur, zodat ze niet alleen die cultuur kunnen uitvoeren maar ze ook beleven. Het doel van een opleiding in het DKO is met muziek, woord en dans leren omgaan tot men zelfstandig kunst kan maken. Maar dat verloopt niet éézijdig technisch. De leraars hebben ook aandacht voor de algemeen culturele en vormende ontwikkeling van de leerling.

De tijd dat een «muziekacademie» alleen technische vaardigheden aankweekte, is voorbij. Kunst draagt ook bij tot de volledige ontplooiing van de

mens. Het DKO van vandaag houdt met dit belangrijk aspect rekening en werd, op grond van zijn inhoud, officieel complementair verklaard aan het algemeen vormend onderwijs.

Het DKO richt zich vooral tot de amateur (98 % van de leerlingen). Wat onderwezen wordt, is dan ook zo opgevat of gestructureerd dat het altijd met een andere (dag)studie of met (beroeps)bezigheden combineerbaar blijft.

Haasje-over

Tal van DKO-scholen (academies) werken projectmatig. Een school zet bijvoorbeeld een project op rond de *kinderspelen* van Pieter Bruegel de Oude. Uit de tachtig voorgestelde spelen halen ze er vijftientig uit. Het spel haasje-over is een aanleiding om met de handen haasje-over te spelen over de pianotoetsen. De balletleerlingen dansen een haasje-over. Leerlingen in de optie Woordkunst vertellen over kinderspelen. In de optie Beeldende Kunst maken ze er dia's over. Enkele academies werken rond het thema *dromen* in het «Eiland van Emma». Zes jonge Vlaamse componisten kregen een opdracht om hier rond muziek te creëren. Jeugddichter André Sollie schreef er kinderpoëzie bij. Om het thema over dromen kunstzinnig te uiten, spelen de pianisten ook werk van hedendaagse componisten: van jazz tot atonale muziek. Hieruit ontstaat een soort interdisciplinair samenwerken rond een thema.

Open dag

Deze interdisciplinaire aanpak vereist polyvalente leraars. Die krijgen namelijk drie soorten leerlingen in de klas: de aspirant-beroepsleerling (of pre-prof), de amateur en de actieve kunstgenieter die zich in de theorie wil verdiepen. De doelstellingen van deze drie soorten leerlingen kunnen ver uit elkaar liggen. Het uitgangspunt is echter altijd de samenhang tussen artistieke techniciteit en algemeen cultureel inzicht.

Het DKO wordt georganiseerd in drie graden: een lagere, een middelbare en een hogere graad. De lagere graad telt vier leerjaren, behalve in de studierichting «dans» waar de sectie «volwassenen» slechts twee leerjaren heeft. In de middelbare en hogere graad zijn er telkens drie leerjaren.

In de *lagere graad* krijgen de leerlingen een initiatie in de artistieke opleiding en verwerven ze een basis om zich te oriënteren naar een verdere artistieke studie. Deze eerste graad duurt vier jaar. Je kan er ook vijf over doen maar het is beter in dezelfde homogene leeftijdsgroep te blijven. Er wordt aangeraden kinderen vanaf acht jaar in het DKO te laten stappen. «Vaak gaan DKO-leraar in de derde klas van het lager onderwijs promotie maken», zegt inspecteur kunstonderwijs Dirk Rombaut. «Ze komen een concert geven of stellen hun instrumenten voor. Overigens wordt een feit nogal eens over het hoofd gezien: op open dagen van gewone scholen doet men meestal een beroep op artistieke leerlingen. Een groepje leerlingen musicceert, er wordt een dans opgevoerd of een toneelstuk gespeeld. Die leerlingen volgen dan over het algemeen wel les in het DKO. De gitaristen en dwarsfluitspelers die er optreden, volgen misschien al verscheidene jaren een cursus in het DKO. We opteren voor een betere relatie tussen de muzische vorming in het dagonderwijs en het DKO. De leerkrachten kunnen samenwerken. Muzische vorming kan een andere wereld openen en voor leerlingen de drempel naar DKO verlagen.»

DEELTIJDS KUNSTONDERWIJS

ten over voor de amateuristische kunstbeoefening. Sinds de herstructurering van het DKO in 1990 is het concept echter breder. Niet alleen toekomstige solisten krijgen een bredere opleiding, ook kinderen én volwassenen met interesse voor kunst- en cultuurbeleving krijgen nu toegang tot de besloten wereld van de artiesten. Meer dan solo slim.

De leerlingen worden niet uitsluitend meer opgeleid om alleen een instrument te kunnen bespelen.

Hobby

De *middelbare graad* heeft tot doel een stevige theoretische en/of praktische vorming te geven voor de doorgedreven studie in de hogere graad. Ofwel hij bereidt de leerlingen voor op de actieve deelname aan het kunstleven op zo'n niveau dat ze in staat zijn als solist op te treden of zich in te schakelen in een groter geheel. Of hij stimuleert de deelname aan het artistiek leven als geschoold luisteraar of toeschouwer.

De *hogere graad* kan voorbereiden op het hoger kunstonderwijs. Hier verwerft men een artistieke onafhankelijkheid. Dat stelt de student in staat autonoom solistisch op te treden, zelfstandig zijn repertoire uit te breiden en zich desgewenst in een groeps-

een structurele voorwaarde die de kwaliteit van het onderwijs garandeert.

Leren luisteren

De instroom van volwassenen is toegenomen. Veel mensen moeten namelijk in het openbaar het woord voeren. Ze willen dus ergens welsprekendheid leren, omdat ze een functie op de radio of TV ambiëren, omdat ze willen evoluëren in het amateurtheater... Anderen willen gewoon een initiatie in de muziekcultuur om beter van de muziek te kunnen genieten. Zelfs na 150 jaar ervaring met muziekonderwijs bestond tot voor enige jaren nog geen vak als *luisteren naar muziek*. Deze lacune is intussen opgevuld met de cursus *algemene muziekcultuur met luisterpraktijk (AMC/LP)*. Alle muziekgenres en -stijlen komen in deze cursus aan bod in hun sociale, historische, technische en esthetische context. Deze cursus leidt *gevormde luisteraars* op waarbij de luisterpraktijk voorrang heeft op de theorie.

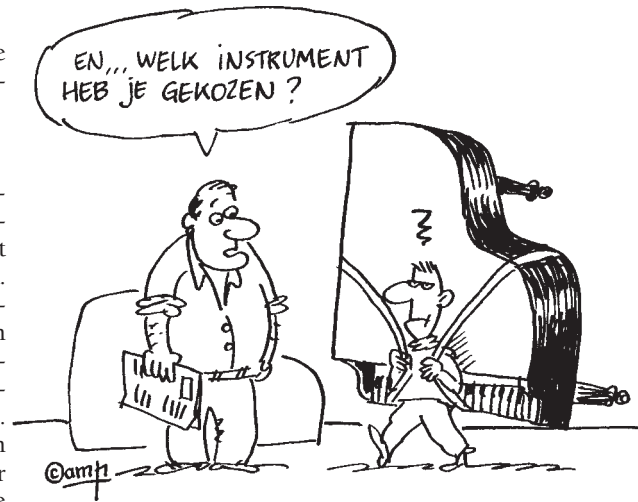
Doorlichting

Vier inspecteurs staan in voor een gefaseerde doorlichting. Gespreid over twee jaar volgen ze de activiteiten van een school in al haar facetten: lessen, concerten, andere optredens, uitstraling, proeven, leraarsvergaderingen enz. Voor tien scholen hebben ze nu de doorlichting helemaal afgewerkt. Maar vermits de invoering van de nieuwe structuur toch enige tijd nodig heeft om grondig beoordeeld te kunnen worden, kan een evaluatie na vier jaar (schooljaar 1993-1994) slechts voorlopig zijn. Toch komen enkele knelpunten naar voren.

Klassiek is het zondigen tegen de regels van veiligheid en hygiëne, vaak te wijten aan een verouderde infrastructuur die niet meer is aangepast aan de specifieke pedagogische vereisten van het DKO. Veel scholen kampen met dubbel gebruik van lokalen. Dat geeft soms een onaangename sfeer als de stoelen nog door elkaar staan van de vorige les.

Op het pedagogisch vlak is er nog te weinig horizontaal vakoverleg tussen collectieve en individuele cursussen. De leraars zijn dat nog niet gewoon. Op inhoudelijk vlak zijn de leraars vaak zeer vakdeskundig maar het onderwijskundig niveau ligt soms lager. Ook hier moeten ze wennen aan nieuwe gewoontes zoals een jaarplan opmaken. De vraag is nu wat een leraar met een bepaalde leerling van plan is. Teksten dienen bijvoorbeeld niet alleen om de leerling te laten oefenen in de techniek van het voordragen. Ze dienen ook om taalgevoeligheid aan te brengen. De inspecteurs zijn van mening dat de DKO-leraars meer proces- i.p.v. produktgericht zouden moeten werken. Dat is niet zo eenvoudig voor een oude trompetleraar die vroeger uitsluitend belang hechtte aan het werkstuk.

Om te kunnen voldoen aan de nieuwe eisen, kunnen de leraars navormingsprogramma's en studiedagen volgen. Vooral het OVSG organiseert die. Door regelmatig overleg wordt het grensgebied tussen inspectie en pedagogische begeleiding in wederzijds vertrouwen ingevuld. ■

Het inschrijvingsgeld per studierichting bedraagt 1.500,- fr. voor jongeren en 4.500,- fr. voor volwassenen. Er is voorzien in sociale reducties. Het DKO omvat vier velden: Muziek, Woord, Dans en Beeldende Kunst. Niet elke richting komt in deze bijdrage specifiek aan bod. Het gaat om een algemene voorstelling. Meer informatie krijgt u van het Bestuur Deeltijds Onderwijs - Koningsstraat 67 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 42 98

AANTAL LEERLINGEN IN HET DKO

schooljaar	muziek/woord/dans	beeldende kunst
87-88	76.983	34.175
88-89	77.825	32.792
89-90	85.591	34.168
90-91	87.272	36.304
91-92	94.355	40.156
92-93	91.207	40.792
93-94	87.042	41.190
94-95	± 89.300	± 43.800

AANTAL SCHOLEN IN HET DKO

In de Vlaamse Gemeenschap is bijna 90 % van de scholen voor DKO gemeentelijk (Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap - OVSG):

	M/W/D	BK	totaal
Gemeentelijk onderw.	91	56	147
Gemeenschapsonderw.	8	4	12
Vrij onderwijs	2	7	9
	101	67	168

Naast de hoofdscholen moeten we nog veel filialen en bijafdelingen in fusiegemeenten bij optellen.

verband in te schakelen. De student wordt een *grondig* geschoold luisteraar of toeschouwer.

Door de gedifferentieerde aanpak blijft een opleiding tot solist mogelijk. De *meester* kan een getalenteerde nog altijd begeleiden naar de virtuositeit. Maar over het algemeen zal de leraar zijn leerlingen opleiden en vormen op het niveau van hun individueel talent en ambitie. Bovendien verdwijnt het exclusieve eilandkarakter van de pre-profs. Zo wordt bijvoorbeeld de studierichting Muziek opengetrokken tot een bredere vorm van onderwijs. De leerlingen verbinden zich er toe een optie te volgen die gekoppeld is aan een basispakket dat uit verschillende cursussen bestaat. Hierin zitten *stamvakken* zoals *algemene muzikale vorming (AMV)* in de lagere graad (algemene verbale vorming in de studierichting woord) en *algemene muziekcultuur (AMC)* in de middelbare graad. Hierdoor worden de *vrijblijvendheid*, het *hobby-onderwijs* en het zogenaamde *vrijtijdsverdrif* van het DKO omgebogen tot een onderwijssysteem waarin de leerling bewust kiest en zich ten volle inzet. Dit is

«Haasje-over in beeld, muziek, woord en dans.»

De banken staan vol graffiti die ons bekend voorkomen: Technotronic, Guns'n Roses, fuck you, Nirvana. Maar toch ook iets Grieks: Nina-hartje-pijltje-Loucas. We zitten op wankel krukjes achteraan in het vijfde jaar secundair onderwijs van het *Lyceum* aan de *Plaka*, hartje Athene. De eerste school die we bezoeken, veroorzaakt al meteen een kleine cultuurschok. De lokalen zijn vuil en stoffig. De grauwe muren zijn vol geschreven met viltstiften. Nergens een wandplaat, tekening of versiering. Het blijkt nochtans een modelschool te zijn waar de beste leraars en leerlingen op afkomen. Dat is een uitzondering: normaal moet elke leerling gewoon naar de dichtstbijzijnde school. Geen keuze. In deze klas zitten 32 leerlingen, in andere klassen kunnen er wel vijftig zitten. De leerlingen hebben ons nauwelijks opgemerkt en ook aan de leraar besteden ze relatief weinig aandacht. Die staat zwetend vooraan een tekst van *Sop-*

hocles uit te pluizen. Geen enkele leerling noteert iets. Alles staat in hun boek.

Rituele brand

Alle klassen in alle scholen van het hele land gebruiken precies dezelfde, door de staat gemaakte, boeken. Die boeken worden gratis verspreid en de leerlingen moeten ze nooit teruggeven. Ze kunnen ze ook niet verder verkopen. Dat zorgt op het einde van elk schooljaar op vele plaatsen voor een rituele verbranding van de schoolboeken.

Deze centraal gestuurde en gratis verspreide schoolboeken zorgen weliswaar voor enige democratisering (ook op de verre eilanden leren ze precies hetzelfde), maar ze leggen het accent ook heel sterk op het cognitieve en het systeem ruikt naar geldverspilling.

Zittenblijvers zijn er nauwelijks. Veel heeft te maken met het universitair toelatingsexamen. Dat domineert heel het secundair onderwijs. Het examen is uitsluitend gebaseerd op geheugen en feitenkennis. Er worden geen creatieve vaardigheden verwacht, geen probleemoplossend denken of kritische evaluaties. Groepswork wordt zelden voor. Er zijn dan ook nauwelijks bibliotheken in de secundaire scholen.

Naar verluidt wil de Griekse samenleving niet van dat toelatingsexamen af. Het *vertrouwen in onderwijs* scoort in Griekenland in het algemeen zeer laag. Maar op het toelatingsexamen heeft men blijkbaar (irrationeel?) alle hoop gesteld. De drukkende invloed die ervan uitgaat op de rest van het onderwijs is groot.

Elimineren

Dat bevestigen ook de onderwijspecialisten van

het *Pedagogisch Instituut* (zeg maar de Griekse Dienst voor Onderwijsontwikkeling, DVO). Slechts één op de vier studenten slaagt voor dat universitair toelatingsexamen. Zegt de directeur: «Het is gewoon een eliminatie-systeem. Op die manier kan je waarschijnlijk wel de heel sterke studenten van de heel zwakke scheiden, maar al wie daar tussenin zit, krijgt eigenlijk geen eerlijke kans». Eén vijfde van de Griekse universiteitsstudenten studeert dan ook aan een buitenlandse universiteit. Aan het *Pedagogisch Instituut*, dat ook de schoolboeken maakt, zien ze het wel in. Het instituut zou een sleutelrol kunnen spelen in de ontwikkeling van het onderwijs in Griekenland. Het is echter nog de vraag of het daar ooit voldoende politieke en maatschappelijke armslag voor zal krijgen.

Icarus

We rijden met de bus de heuvels rond Athene op. De basisschool van *Cholargos* is een verademing. Het derde leerjaar luistert met rode oortjes naar *Juffrouw Seretelis*. Zij vertelt stap voor stap het verhaal van Icarus. Als ze voorleest, is het adembenevend stil. De klas krijgt vleugels. Bij elke nieuwe stap mogen de leerlingen zelf vertellen, spelen en fantaseren. Ze sleuren er Batman bij en vliegen door de klas. Ze zijn met z'n twintig en zitten in een kleurrijke klas met veel eigen werk, posters en een eigen klasbibliotheek vol mooie boeken.

In de parallelklas een deur verder staat hetzelfde lesje op het programma. De juf en de leerlingen zitten er wat duf bij. Zij leest het verhaal uit het boek en maakt de oefeningen. Meer niet. De leerlingen zijn vleugellam gemaakt. Boeken, systemen en lokalen maken blijkbaar het verschil niet als de leerkracht zelf het vuur niet in zich draagt. Een mythologische verzuchting.

In de muziekklass oefenen de jonge Grieken ondertussen een stapje voor de naderende nationale feestdag. Het blijkt een oorlogslied tegen de Turkse agressor te zijn. De laatste zin luidt: wij zullen het geweer dragen zoals een moeder haar kind! Zo staat het in het vanuit Athene centraal opgelegde boek en zo zal het gezongen worden. Tot in de verste uithoeken van het land. De Turken zijn gewaarschuwd.

Bezemsteel

Tijd voor de lerarenopleiding in *Selete*. Hier staan sinaasappelbomen langs de oprijlaan. De Griekse leraars noemen zichzelf relatief goed betaald: zo'n 20.000 fr. per maand (basisonderwijs), 25.000 fr. (secundair) en 40.000 fr. (hoger onderwijs). De opleiding voor basis en secundair duurt even lang, maar in die voor het basisonderwijs zit veel meer praktijk dan in die voor het secundair. Daar geven de toekomstige leraars soms maar twee echte proeflessen.

De staat beslist waar de leraars uiteindelijk zullen les geven. Dat kan soms honderden kilometers van huis zijn, op een eiland bijvoorbeeld.

De school heeft ook een technische afdeling. Goed voor een nieuwe cultuurschok. Twintigjarige ingenieurstudenten zijn bezig met elektrische proefjes. De meeste machines lijken in onze ogen wat vooroorlogs. De TV-afdeling knutselt met koperdraad en een bezemsteel een antenne in elkaar.

Poppenkast

De lessen beginnen hier overal om 8.20 u. en eindigen om 13.30 u., vijf dagen per week. 's Namid-

Een klas

De leerlingen van het derde leerjaar hebben

met vleugels

rode oortjes. De klas krijgt vleugels. De juf vertelt hun het verhaal van *Icarus* die wou vliegen. Ze doet dat bijzonder levendig én in het Grieks. Dat is voor de leerlingen geen probleem. We bevinden ons immers in *Athene*, in

REPORTAGE

een schoolje in de buurt van de *Akropolis*. Op zoek naar de onderwijsrealiteit in de bakermat van onze beschaving en in de stad van de godin van de wijsheid. Daarvoor zijn we als verstekeling mee geslopen met een Europese delegatie leerkrachten op bezoek in Griekse scholen. Een reportage.

dags is het veel te warm. Toch wordt in sommige regio's ook 's namiddags les gegeven omdat er te weinig schoolgebouwen zijn. Die worden dan afwisselend in de voor- en namiddag door andere leerlingen en leraars gebruikt.

We bezoeken de *Kindergarten van Egaleo*. Die ziet er precies hetzelfde uit als een kleuterschool bij ons. Er zijn verschillende hoekjes: een winkeltje, een huisje, een verkleedkoffer, een leesrekje. Elk van de twintig kinderen heeft een eigen symbooltje (een kikker, een paddestoel) bij de kapstok en in de klas. Wij kruipen in de poppenkast en spelen Roodkapje en de wolf. Met Griekse-sokken-met-rodewastjes én in het Nederlands, maar dat kan de pret niet drukken.

Juffrouw *Katherina Andresakki* volgt een soepel, maar goed gestructureerd programma. Wat zij belangrijk vindt voor de kinderen? «Hen liefde meegeven voor de eigen taal, godsdienst en geschiedenis.» Op de boekentasjes van Horestos, Maria en Angela staan de Turtles en de Flintstones.

Op slot

De school voor buitengewoon onderwijs aan de *Olympias* kunnen we eerst niet binnen. Alle deuren zijn op slot sinds er enkele leerlingen zijn gaan lopen. De leerlingen verblijven in een speciale vleugel van een gewone school. De leraars en leerlingen van die school blijken niet erg opgezet met dat buitengewoon onderwijs in hun gebouwen. «Slecht voor ons *image*», zeggen ze. Ook de ouders hebben al geprotesteerd.

De klasjes zijn klein: 6 à 10 leerlingen, maar zeer heterogeen. Leerlingen met verschillende handicaps zitten in hetzelfde groepje. Griekenland is pas met buitengewoon onderwijs gestart in de jaren '70 en de eerste wet dateert van 1981. Dat weerspiegelt zich in de aanpak. Veel goede wil bij de leerkrachten, maar ze zijn er niet voor opgeleid en hebben geen aangepast materiaal voor deze leerlingen. Ze gebruiken gewoon dezelfde (centrale) schoolboeken, maar dan met verscheidene jaren achterstand. De buitenlandse bezoekers staan er wat geneerd en onwennig bij.

Marcheren

Op naar de dure privé-school *Arshakio* voor meisjes secundair onderwijs. Een kasteel op de heuvel. Het inschrijvingsgeld bedraagt hier 100.000 fr. per jaar. Toch is de aantrekkingskracht bijzonder groot. Amper 10 % van de kandidaten geraakt er binnen. De leraars verdienen hier ook iets meer: 3000 fr. per maand extra. Op de parking wachten tientallen privé-bussen om de leerlingen straks weer naar huis te brengen. Ook hier voorbereiding van de nationale feestdag. De meisjes leren op de speelplaats in rijen van vier marcheren achter de Griekse vlag aan.

De klassen zijn kleiner (zo'n 35 leerlingen), maar ook hier geven de leraars vooral frontaal les. Er worden precies dezelfde handboeken gebruikt, maar de leerlingen krijgen meer extra-oefeningen en fotokopies. Ze worden klaargestoomd voor het toelatingsexamen aan de universiteit. We volgen een fysica-les. De leraar doet vooraan een proefje en is de hele tijd aan het woord. De leerlingen volgen in hun boek, maar noteren niets. Ook in deze elite-school staan banken en stoelen vol bekende graffiti: *Metallica* en *Should I Stay Or Should I Go?* «Met opvoeding houden we ons niet echt bezig», vertelt

het schoolhoofd, «wel met discipline». Als wij vragen stellen over sociale vaardigheden, affectieve vorming en de relatie tussen leerkracht en leerling begrijpt ze onze taal niet helemaal.

Hoofdpijn

Dit studiebezoek maakt deel uit van het Europees ARION-programma en er wordt o.a. een uitgebreid verslag-met-aanbevelingen overgemaakt aan het Grieks Ministerie van Onderwijs. De deelnemers zijn gewone leerkrachten, school-directeurs en begeleiders uit Duitsland, Engeland, België, Ierland, Denemarken en Frankrijk. Er wordt hard gewerkt en alle deelnemers stellen ook aan elkaar hun eigen onderwijssysteem voor. Merkwaardig hoe soortgelijke problemen overal opduiken en toch anders worden opgelost.

De week zit er op. 's Maandags is er toevallig nergens les. Het is carnaval. En dat zullen we geweten hebben. De hele zondagavond staat Athene op zijn kop. De gadget van het jaar blijkt een piepende plastic hamer te zijn waarmee argeloze voorbijgangers voortdurend op het hoofd worden geslagen. Achter dat gebruik blijkt een eeuwenoude traditie schuil te gaan. Ze jagen er de kwade geesten van de winter mee weg uit de lijven van de mensen om plaats te maken voor de positieve krachten van de lente. Maar je krijgt er wel hoofdpijn van.

Confetti

De volgende ochtend vluchten we naar de Akropolis. We zijn er niet alleen. Op deze feestdag bezoeken de Grieken massaal hun nationale trots. En ze hebben hun kinderen voor carnaval allemaal om ter mooi uitgedost. Dat zorgt voor kleurrijke contrasten tegen de antieke zuilengalerijen. Tussen de vermomde jongeren loopt maar één helm-boswuiwende Griekse god. Maar we tellen ten minste honderd Ninja Turtles, Zorro's en Batmannen. De Griekse wijsgeeren hebben plaats gemaakt voor venters met reuzegrote Mickey Mouse-ballonnen. Als de bakermat van onze beschaving vol confetti ligt, kunnen we die dan nog onder de mat keren zonder dat er iemand over struikelt? Ja, de omgeving stimuleert tot enig filosofeer.

Op weg naar het vliegveld schiet me weer dat ene beeld binnen van een klas die vleugels krijgt. En u zult het niet geloven, maar de taxi-maatschappij die pendelt tussen de stad en de luchthaven heet *Icarus*. De vleugels van het vliegtuig schitteren als was in de zon. ■

(advertentie)

(advertentie)

Teleteaching. In Duitsland, Zwitserland en Canada lopen momenteel opmerkelijke experimenten met afstandsonderwijs. Dat schrijft *Die Welt*. De leerkracht doet zijn verhaal in zijn bureau, met een computer voor zijn neus, waarop hij teksten, tekeningen, diagrammen, enz. oproept, terwijl de student thuis op zijn PC met videokaart «de les volgt». Niet alleen moeten de lessen er interessanter door worden, de studenten moeten ook de gelegenheid krijgen met de leerkracht en met medestudenten te discussiëren, vragen te stellen, problemen op te lossen en zelfstandiger te werken. Interactief computeronderwijs dus. Voorlopig worden deze multimediaprojecten enkel in het hoger onderwijs uitgetest. De meeste profs en studenten reageren positief. Wat er in de toekomst moet gebeuren met lege auditoria en verlaten campussen, is nog niet bekend.

Pedelin of rechteres? Het Nederlands beschikt over heel wat achtervoegsels om beroepsnamen te vervrouwelijken: assistent-e, dichter-es, molenar-in, bestuur-ster, mass-euse of directrice. Archaïsch, regionaal of gewoon een beetje vreemd zijn domineese, reatrix of modinette. Toch vallen er nog heel wat namen uit de boot. Schipper, commissaris, burgemeester, enz. hebben geen vrouwelijke vorm. Vanuit haar gelijke-kansenbeleid vroeg minister *Miet Smet* zich af of daar iets aan gedaan moest worden. Aan de universiteit van Gent om dit na te gaan. De vakgroep Nederlandse taalkunde, o.l.v. *Johan De Caluwé*, gaf uiteindelijk een negatief advies. Het heeft geen zin de realiteit te forceren met namen als *notaresse* of *rechteres*. Beter is het de maatschappij zelf de taal te laten dicteren: zodra het voor de maatschappij de normaalste zaak ter wereld zal zijn dat de vrouw de functie van notaris, kapitein, consul of rechter bekleedt, zal er ook wel een vrouwelijke benaming komen. Een betere manier om de vrouw in het beroepsleven te profileren, aldus *De Caluwé*, is het voluit schrijven van de voornaam. *Maria Van Dam*, *consul* geniet dus de voorkeur boven *M. Van Dam*, *consula*.

Vlaams verrijkt Nederlands. Tussen 1200 en 5000 typisch Vlaamse woorden zullen worden opgenomen in het nieuwe Groene Boekje, dat eind dit jaar in boekvorm en mogelijk ook op diskette verschijnt.

Daarvoor zorgen drie Vlaamse leden van de Taaladviescommissie. Voortaan zullen de woorden zonder voorbehoud tot de Nederlandse woordenschat worden gerekend. De speciale vermelding «(Belg.)», zoals die b.v. in Van Dale wordt bijgevoegd, zal in het Groene Boekje ontbreken. Het gaat hier niet om woorden uit diverse dialecten, maar om woorden die Vlamingen vaak gebruiken en die geregeld in allerhande teksten en contexten

Sport voor linkshandigen. In Europa zou ongeveer 10 % van de bevolking linkshandig zijn, in de V.S. zelfs bijna 30 %. Volgens bepaalde onderzoekers kunnen linkshandigen beter snelle bewegingen waarnemen en hierop anticiperen. Het maakt linkshandigen bijvoorbeeld betere tennisers, squashers, schermers, boksers, enzovoort. Ook in bepaalde spelsituaties bij ploegsporten hebben linkshandigen een streepje voor. Linkshandigen hebben immers een snellere reactietijd dan rechtshandigen - het verschil is ongeveer 2/100 van een seconde - en dat heeft te maken met het functioneren van onze hersenen. Ons brein bestaat uit twee helften die elk mekaar taak kunnen overnemen, maar die toch elk een aantal specialiteiten hebben. Zo helpt de rechterhelft ons om afstanden te schatten, zaken in hun juiste proporties te zien, e.d. De linkerhelft is gespecialiseerd in de analyse van een voorwerp, van een handeling. En nu komt het: onze rechterhand krijgt bevelen van de linker hersenhelft en onze linkerhand wordt gestuurd door de rechter hersenhelft. De rechtshandige tennisser ziet de bal komen met zijn rechterhelft, waarna zijn linkerhelft commando's doorgeeft aan zijn rechterhand. Een kleine omweg dus, want de linkshandige tennisser ziet de bal komen met zijn rechterhelft, die meteen zijn linkerhand doet reageren. Ten slotte zouden linkshandigen ook minder worden beïnvloed door lawaai of commentaar van toeschouwers. Daar is namelijk de rechterhelft nogal gevoelig aan. Dit en meer over links en rechts staat in het *Tijdschrift voor Lichamelijke Opvoeding*.

opduiken, b.v. *rijkswacht*, *brugpensioen* of *regentaat*; deze woorden komen bij onze noorderburen niet voor, omdat zij de begrippen niet kennen die ermee worden benoemd. Zo zijn er ook typisch Nederlandse woorden die de Vlaming nauwelijks kent of gebruikt, zoals *marechaussee* of *tentamen*. Het nieuwe Groene Boekje zal er niet echt dikker mee worden, want er wordt ook een hele reeks in onbruik geraakte woorden geschrapt. Weg dus met *aagtappel*, *klompvis* en *verzwijmen*.

Er zijn geen mannen meer. Het onderwijs wordt steeds meer gedomineerd door vrouwelijke leerkrachten. Op lagere scholen waren zij al lang in de meerderheid, maar ook op middelbare scholen verliezen de mannen terrein. Dat is niet alleen in België het geval, maar ook elders in Europa. Onderzoeker

SIGNAAL

John Howson, werkzaam aan de Oxford Brookes University, ziet in de mannelijke leerkracht een bedreigde soort. «Bovendien», aldus Howson, «baart het mij zorgen dat, nu steeds meer kinderen in éénoudergezinnen alleen door hun moeder worden opgevoed, deze kinderen in hun opvoeding geen mannelijk rolmodel meer hebben.» De mannelijke terugval heeft naar verluidt te maken met de salarissen en loopbaanperspectieven. Ook het tanende prestige van het beroep zou er mee te maken hebben. Alleen in leidinggevende posities zijn mannen nog in de meerderheid.

Met beroekt genoeg. Tussen 1982 en 1993 is het aantal rokers in ons land voortdurend gedaald (van 40 % naar 25 %). Aan die neerwaartse trend schijnt voorlopig een eind gekomen, want in 1994 stak opnieuw 26 % van de Belgen regelmatig een sigaret op. In Vlaanderen zijn er wel minder rokers dan in Wallonië (23 % tegen 30%). Uit cijfers van het Federale Ministerie van Volksgezondheid blijkt ook dat een op de vijf Belgen al of niet recent met roken is gestopt en dat de helft nooit heeft gerookt. De resterende 4 % noemt zich occasioneel roker. Detailcijfers van de laatste vijf jaar leren ons dat er een lichte stijging is in het rookgedrag van jongeren. Een efficiëntere politiek voor tabakspreventie dringt zich in elk geval op. De wereldgezondheidsnorm voor het aantal rokers bedraagt 20 %. ■

INFOLIJN

Voor al uw vragen over onderwijs:
Koningsstraat 71
1000 Brussel
☎ **02-219 18 00**

LEERLINGEN FOULLEREN

Ook op onze school merken we soms uitingen van geweld, zeker bij de wat oudere leerlingen. Maar wat kunnen we daar aan doen? Mogen wij als leerkracht bijvoorbeeld onze leerlingen foulleren op verborgen wapens (messen, boksjzers en meer van dat fraais)? Nee, u mag uw leerlingen niet foulleren. U mag enkel politie of rijkswacht verwittigen als u op school een leerling betrapt op wapenbezit. De school oordeelt dan zelf of dit wapenbezit moet leiden tot het wegzenden van de leerling.

Leerkrachten of toezichthouders moeten wel tussenbeide komen als leerlingen wapens gebruiken bij een gevecht. Bovendien kunt u aansprakelijk worden gesteld voor schade die de leerlingen aanrichten terwijl u toezicht houdt. Die aansprakelijkheid vervalt wel als u kunt aantonen dat u de herrie niet kon beletten. Ouders kunnen trouwens ook aansprakelijk worden gesteld als het gedrag van de leerling verband houdt met een gebrek in de opvoeding.
Antwoord van Vlaams Minister van Onderwijs L. Van den Bossche op een schriftelijke vraag van Vlaams raadslid L. Standaert

OVERMACHT

Heb ik als leerkracht recht op verlof als mijn echtgenoot ziek wordt of een ongeval krijgt? Wat zijn hiervan de gevolgen

voor mijn wedde, anciënniteit, pensioen, enz.?

Natuurlijk, als vastbenoemd of tijdelijk personeelslid hebt u recht op een **uitzonderlijk verlof wegens overmacht** omwille van een ziekte of een ongeval van personen die onder uw dak wonen: echtgenoot, bloed- of aanverwanten of iemand die in uw gezin is opgenomen voor adoptie of pleegvoogdij.

Een doktersattest bewijst dat uw aanwezigheid nodig is. U kunt dus zelf niet beslissen dat uw aanwezigheid nodig is, enkel de behandelende geneesheer kan dat. In dat geval kan uw inrichtende macht dit uitzonderlijk verlof niet weigeren. U hoeft het zelfs niet aan te vragen. Stel uw inrichtende macht gewoon van uw afwezigheid in kennis. Het uitzonderlijk verlof begint op de datum vermeld op het doktersattest. Het kan variëren van één tot vier schooldagen, maar bedraagt maximum vier schooldagen per kalenderjaar. U neemt dit verlof op per volledige dag (woensdag is ook een volledige dag). Een part-time personeelslid dat elke voormiddag werkt, heeft dus ook vier dagen uitzonderlijk verlof en niet acht halve dagen. Tijdelijke personeelsleden hebben recht op uitzonderlijk verlof binnen de periode van hun tijdelijke aanstelling.

Uw afwezigheid telt als dienstactiviteit. De uitzonderlijke verlofdagen worden dus gewoon opgenomen in de berekening van uw dienst-, wedde-, sociale en pensioenanciënniteit. En uw wedde blijft gewoon behouden.
Informatie: Ministeriële Omzendbrieven NO/205/SH/AS van 2 mei 1979 (vastbenoemden) en NO/205/CR/SH/AS van 20 november 1979 (tijdelijken) en Onderwijszakboekje 1994-1995 - J. Heyvaert & G. Janssens - Kluwer Editorial - p. 228-229

LOOPBAANONDERBREKING

Ik ben leerkracht en overweeg een loopbaanonderbreking. Welke invloed heeft zo'n loopbaanonderbreking later op de berekening van mijn pensioen? Het bedrag van uw pensioen (of rustpensioen) wordt vooral bepaald door de duur van de loopbaan en door de gemiddelde wedde die u de laatste vijf jaar van uw loopbaan hebt genoten. Een loopbaanonderbreking heeft daar natuurlijk invloed op, want uw loopbaan wordt met evenveel jaren verkort. Maar u kunt daar iets aan doen. U kunt de jaren van uw loop-

baanonderbreking namelijk «valideren». Ze hebben dan dezelfde uitwerking als effectief gepresteerde diensten en verlengen dus uw loopbaan. Deze validering houdt in dat u een verbintenisformulier aanvraagt en ingevuld terugstuurt én dat u tijdig de **nodige betalingen** doet (7,5% van de bruto-maandwedde bij volledige loopbaanonderbreking).

Enkele regels. De eerste twaalf maanden loopbaanonderbreking tellen gewoon mee voor uw pensioen. De zelfde vrijstelling krijgt u

voor maximum 24 bijkomende maanden als u of uw echtgenote onder hetzelfde dak kinderbijslag ontvangt voor een kind dat minder dan 6 jaar oud is. Deze periode van 24 maanden hoeft niet noodzakelijk overeen te stemmen met het tweede en derde jaar loopbaanonderbreking. Perioden zonder dergelijke vrijstelling kunt u toch nog laten meetellen via een validering. Twee opmerkingen: de perioden van loopbaanonderbreking die aanneembaar zijn voor het pensioen mogen logischerwijze nooit langer zijn dan de effectieve loopbaanonderbreking én zijn in alle gevallen beperkt tot maximum 60 maanden. En de betalingen voor die validering gebeuren vrijwillig: er wordt geen frank ingehouden op de onderbrekingsuitkering noch verricht de werkgever enige betaling.

Meer informatie vindt u in de gratis brochure De loopbaanonderbreking en het pensioen van de openbare sector. U kunt ze bestellen bij de Administratie der Pensioenen - Documentatie - Jan Jacobsplein 10 - 1000 Brussel.

SCHOOLUNIFORMEN

Ik heb twee kinderen op een school waar een uniform nog verplicht is. Ben ik verplicht die uniformen op die school te kopen. En mag die school eigenlijk wel uniformen verkopen?

Artikel 41 van de Schoolpactwet bepaalt o.a. dat elke handelsactiviteit verboden is in de onderwijsinstellingen. Een ministeriële omzendbrief van

5 juni 1989 somt echter een lijst op van activiteiten die niet als handelsactiviteit worden beschouwd. Regel is im-

mers dat een reeks verkooppraktijken zijn toegestaan als ze eenheid willen brengen in het pedagogisch-didactisch handelen van de school. Bijvoorbeeld: verkoop en verhuur van leerboeken, agenda's, uniformen, gymkledij.

Bij de *Commissie Laakbare Praktijken - Departement Onderwijs - RAC Arcadengebouw - 1010 Brussel* kunt u terecht met mogelijke klachten rond deze activiteiten. Deze Commissie heeft in het verleden al gezegd dat dergelijke praktijken (verkoop van schoolboeken, rekenmachines, schorten, enz.) geen echte handelsactiviteiten zijn omdat noch de inrichtende macht noch de directie winst nastreeft. Essentieel is wel dat deze aankopen op school niet verplicht zijn. De ouders moeten de keuze hebben om elders de producten aan te schaffen. De ouders zijn trouwens zelf het best geplaatst om over de verhouding prijs/kwaliteit te oordelen.

Vlaamse Raad - Vragen en Antwoorden - Vraag nr. 26 van 24 november 1994

VIJF BOEKEN GRATIS

Het Garant-boek *Verdrag inzake de rechten van het kind* (Eugeen Verhellen) valt binnenkort in de brievenbus van deze vijf lezers: Filip Carton (Ledegem), Stefaan Verschotse (Moorsele), Frans Ballegeer (Kortrijk), Chris Heughebaert (Vilvoorde) en Dany Vermote (Dudzele). Zij schoten met scherp (of zwaaiden met het wieroekvat) voor KLASSE of één van de artikels. Hebt u ook voorstellen, kritiek en/of commentaar?

Dan maakt u kans op één van de vijf nieuwe Garant-boeken die deze maand klaarliggen: **Eerst goed kijken... de dynamiek van onderwijsverandering** (N. Lagerweij & E. Haak).

KLASSE (GARANT) - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

klasse

AVONDDIALOOG

"sterren?", sprak de zon,

"nooit van gehoord, zelfs nooit gezien."

"dwaas...", zei de maan, "wat zie jij dan wel?"
de zon versomberde.

"ik zie oorlog, oorlog in sarajevo,
hongerende kinderen, stervende kinderen,
wenende vrouwen, ontroostbare mannen.
en langs de andere kant van de wereld: verkwisters!"

"wat erg", mompelde de maan weemoedig.

"kunnen we daar niets aan doen?"

"jawel" zei de zon.

"daarvoor hebben ze v-day uitgedacht."

"v-day?"

"v-day staat voor vrede, verdraagzaamheid en
voortgang." verklaarde de zon en ze vervolgde:
"die dag wordt georganiseerd door een gemotiveerde
groep mensen. samen kunnen ze misschien iets doen
tegen de oorlog..."

"jij bent wel heel geleerd!" sprak de maan bewonderend.
de zon zweeg.

maar de feller wordende maan riep nog:

"wie van ons beiden heeft het meeste geluk?"

ik, ik zie immers niets anders
dan duisternis... en sterren!"

*Heidi Robersscheuten, 14 jaar,
naar aanleiding van V-Dag*

Afgiftekantoor 8500 Kortrijk 1
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs - Redactiesecretariaat KLASSE
Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

TIJDSCRIFT

verschijnt maandelijks (behalve in juli en augustus)

België - Belgique
PB
8500 KORTRIJK 1
4
281